

In tota christianitate non fuit maior hereticus quam iste.

Král Zikmund a Mistr Jan Hus.

Petr Elbel

Zikmund Lucemburský bezpochyby představuje jednu z ústředních postav Husova životního dramatu.¹ Tato jeho dějinná role – jedna z desítek hlavních a vedlejších rolí, které na dějinném jevišti své dlouhé vlády sehrál – pochopitelně upoutala pozornost dlouhé řady kronikářů, historiků, romanopisců, filmařů a nejnověji také karikaturistů. Pokud bych se omezil jen na reflexi tématu v odborné historické literatuře a chtěl na následujících stranách poskytnout vyčerpávající přehled dosavadních názorů na Zikmundovo místo v Husově příběhu, jednalo by se o téma pro samostatnou a značně obsáhlou studii, neboť relevantní literatura je značně rozsáhlá a přitom dost rozporuplná.²

Autoři se zásadně liší už v odpovědi na základní otázku: bylo pozvání Husa na kostnický koncil nápadem posledního Lucemburka a jeho dvorské rady, nebo Zikmundovi tento plán poradil či přímo vnutil někdo jiný? Z toho se odvíjí řada dalších otázek, které rovněž jednotliví badatelé řeší různě.

---

1 Předložený příspěvek je výstupem autorova výzkumného projektu GA15–14758S „Zikmundova strana v husitských Čechách“.

2 Tématu se dotkly všechny práce o Husovi, husitství a králi Zikmundovi, z nichž některé budou níže citovány. Vedle toho vznikly dvě starší práce a jedna novodobá studie speciálně zaměřené na Zikmundův poměr k Husovi, srov. Wilhelm BERGER, *Johannes Hus und König Sigmund*, Augsburg 1871; Alfred HALL, *Sigmund und Hus*, Diss. Freiburg 1912 (tato obtížně dostupná disertace mi nebyla k dispozici); Tilmann SCHMIDT, *König Sigmund und Johannes Hus*, in: Tilmann Schmidt – Péter Gunst (Hgg.), *Das Zeitalter König Sigmunds in Ungarn und im Deutschen Reich*, Debrecen 2000, s. 145–159. Dále je třeba zmínit poměrně početnou starší i novější literaturu o problematice Zikmundova glejtu pro Husa: Paul UHLMANN, *König Sigmunds Geleit für Hus und das Geleit im Mittelalter*, Halle a. d. Saale 1894; Václav NOVOTNÝ, *Husův glejt*, Český časopis historický 2, 1896, s. 10–24, 67–86, 146–171; Karl MÜLLER, *König Sigmunds Geleit für Huss*, in: *Historische Vierteljahrschrift* 1, 1898, s. 41–86; Anton SCHMID, *Das Geleit im Mittelalter und König Sigmunds Geleit für Hus*, Diss. Wien 1938 (strojopis v univerzitní knihovně ve Vídni); Rudolf HOKE, *Der Prozeß des Jan Hus und das Geleit König Sigmunds. Ein Beitrag zur Frage nach der Kläger- und Angeklagtenrolle im Konstanzer Prozeß von 1414/1415*, *Annuaire Historiae Conciliorum* 15, 1983, s. 172–193.

Pokud se jednalo o Zikmundův plán, co jím (původně) sledoval? Chtěl vylákat důvěřivého teologa a kazatele pod slibem glejtu do daleké ciziny, aby zde byl konečně odsouzen a jednou provždy umlčen? Nebo myslel své pozvání i poskytnuté záruky upřímně a doufal, že reformní koncil ve svobodné disputaci vyslechne názory českého reformátora a buď mu dá za pravdu a očistí jeho pověst, nebo jej přesvědčí o nesprávnosti jeho nauky a přiměje k dobrovolnému odvolání kacírských článků?

Pokud pozvání českého mistra na koncil nebylo Zikmundovým nápadem, jednalo se o požadavek papeže Jana XXIII. nebo kardinálů jeho obediencie, který římskému králi přednesli při jednáních v Comu respektive v Lodi na podzim 1413? A byl takový požadavek dokonce podmínkou jejich souhlasu se svoláním koncilu? V takovém případě by pozvání Husa na koncil bylo jedním z mnoha pragmatických tahů posledního Lucemburka na šachovnici církevní politiky.

Anebo vzešel nápad přesunout Husovu kauzu na koncilní fórum z prostředí jeho českých odpůrců v čele s Michalem z Německého Brodu, Štěpánem z Pálče nebo litomyšlským biskupem Janem Železným, kteří Zikmunda přesvědčili o nutnosti prověřit Husovo pravověří koncilní autoritou, ve skrytu však již připravovali Husovo zatčení a odsouzení? V takovém případě by se mohl jako podvedený cítit nejen Hus, ale i samotný Zikmund, který si snad původně představoval Husovo vystoupení v Kostnici zcela odlišně. V literatuře se přirozeně setkáváme i s různými kombinacemi naznačených motivů.

Jak již bylo řečeno, není možné analyzovat zde názory všech historiků na uvedenou problematiku; mohou se zastavit jen u nejvýznamnějších syntéz a biografii s akcentem na českou historiografii. Zajímavým výsledkem tohoto srovnání je bezpochyby fakt, že odpověď na výše uvedené otázky ne vždy koreluje s ideovým zaměřením jednotlivých prací a s celkovým hodnocením Mistra Jana Husa a Zikmunda Lucemburského v nich.

Neudivuje, že série německých prací z 19. století na téma Zikmund a Hus vesměs zachraňovala čest římského krále.³ Překvapivým faktem však je, že v *Dějínách národu českého* z pera Františka Palackého, jenž Husovo vystoupení a následnou husitskou revoluci považoval za vrchol českých dějin, nacházíme obdivuhodně vstřícné hodnocení Zikmundovy role v kostnic-

---

3 Jednotlivé práce jsou citovány v pozn. č. 2. Starší němečtí autoři obvykle zdůrazňovali, že glejt poskytnutý Zikmundem Husovi byl pouhým cestovním pasem k bezpečné cestě tam a zpět; rozhodně se nejednalo o tzv. soudní glejt, jenž by Husa mohl ochránit před procesem na koncilu. Z toho vyplynul závěr, že Zikmund nemůže být viněn z domnělého porušení glejtu.

kém dramatu. Palacký přisuzoval pozvání Husa do Kostnice Zikmundově snaze o nápravu schismatické církve a věřil tomu, že následné Husovo zatčení Zikmunda upřímně rozhněvalo. Neschopnost posledního Lucemburka zabránit Husovu konci pak Palacký připisoval Zikmundově úporné snaze o zachování koncilu a o splnění jeho hlavních cílů, jejichž obětí se Hus nakonec stal.⁴

Podívejme se na Palackého pojetí podrobněji. Otec národa Husovo pozvání zasadil do kontextu Zikmundova reformního kurzu: „Když ale s takovou opravdovostí jal se pečovati Zikmund, aby všeobecně žádanou jednotu a opravu církve uvedl ve skutek, nemohly také české církevní rozbroje minouti se s pozorem a rozhodnutím, zvláště že i ony zakládaly se v nedochkavosti oné opravy. Zikmund jal se vyjednávati o tom s M. Husem přímo a žádaje na něm, aby se dostavil v Kostnici osobně, sliboval mu nejen bezpečný průvod, ale i pomoc svou, aby věc jeho došla tam žádoucího konce.“

Husovo zatčení v Kostnici Palacký připisal spolupráci Husových českých odpůrců, kardinálského kolegia a papeže Jana XXIII. a zdůraznil značnou nevoli krále Zikmunda vůči tomuto kroku po jeho příjezdu na koncil, i když se přitom nechal zcela unést argumentační linií Zikmundova listu husitské šlechtě z 21. března 1416, o němž bude níže pojednáno: „První vyjednávání Zikmundova s otci ke sboru shromážděnými nebyla ovšem ani laskavá ani utěšitelná, týkající se Husova vězení. Král zajisté cítil hluboce urážku důstojenství svého, která se stala zrušením ochráněného listu jeho; také se obával, že skutek ten způsobí všude v říši a zvláště v zemích koruny české, jichž dědicem státi se doufal, velikou nelibost. [...] Poslední schůzky a konference r. 1414 dály se hlavně ve věci této; a když otcové proti právu jeho, propůjčiti poddanému ochrany, stavili práva své, nakládali s obviněným z kacířství podle zákonů církevních, on několikrátě zhurta i u velikém hněvu vyšel ze shromáždění jejich. Přišlo až k tomu, že chtěl dokonce opustiti sbor a nestarati se oň více; k dokázání opravdovosti své odjel z Kostnice tuším nedlouho po příjezdu svém, na konci prosince r. 1414. Poslána za ním deputace oznámit jemu, že sbor rozejde se na místě, bude-li král překážeti zákonné činnosti jeho. Odpovídání za tak velikou změnu nechtěl Zikmund bráti na své svědomí; jemu Hus za to nestál, aby proň měla zničena býti naděje celého křesťanstva o sjednocení a opravu církve; [...] i těšil se autoritou církve u větším nežli kdy počtu shromážděné, ana ho učila a později také zápisem ubezpečila, že poněvadž podle božského i lidského práva žádný

⁴ František PALACKÝ, *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě*, III, *Od roku 1403 až do roku 1439*, Praha 1939, s. 94.

na újmu katolické víry činěný slib neměl platnosti, on také nebyl zavázán držeti slovo kacířovi dané⁵

Dále Palacký akcentuje Zikmundovu slabost prosadit v Husově kauze cokoliv proti vůli koncilu, a to i v osudném okamžiku po útěku papeže Jana XXIII., kdy po dohodě s koncilem Husa předal kostnickému biskupovi.⁶

Za zlom v nazírání Zikmunda na Husa považuje Palacký až Husova slyšení před koncilem, přičemž se odvolává na známé Zikmundovy výroky z relace Petra z Mladoňovic.⁷

Na rozdíl od Palackého katolický teolog a Husův životopisec Jan Sedlák nepovažoval pozvání Husa do Kostnice za Zikmundovu vlastní iniciativu, ale za výsledek jeho jednání s papežem a kardinály na podzim 1413. Zikmund zde měl přemluvit papeže, aby Husa nepředvolával před soud připravovaného koncilu, což by Hus jistě opět neuposlechl; římský král považoval za taktičtější, aby Hus do Kostnice přišel svobodně, na jeho pozvání a pod ochranou jeho glejtu. I když to Sedlák přímo neříká a později dokonce „omlouvá“ Zikmundovo počínání po porušení Husova glejtu, jeví se glejt v naznačeném pojetí jako prostředek k vylákání Husa do Kostnice.⁸

Husovo zatčení v době Zikmundovy nepřítomnosti Sedlák obhajuje pověstí o Husově pokusu o útěk z Kostnice a obavou kardinálů, aby český teolog neunikl.⁹ Reakci Zikmunda na Husovo zajetí, tedy jeho požadavek na Husovo propuštění, následný obrat a zařazení Husovy pře mezi alia minor, Sedlák nijak zvlášť nekomentuje¹⁰. Fakt, že Zikmund Husa nepropustil v anarchii po útěku Jana XXIII., vysvětluje tím, že „Sigmund nechtěl zmatek ještě zvětšiti“¹¹. Za klíčový okamžik ve vztahu Zikmunda k Husovi

5 Tamtéž, s. 105–106.

6 Tamtéž, s. 111.

7 Tamtéž, s. 114–120.

8 Jan SEDLÁK, *M. Jan Hus*, Praha 1915 (reprint Olomouc 1996), s. 306: „Na této schůzi [v Lodi – P.E.] mluveno také o poměrech českých, o nichž chtěl papež již na sněmu římském učiniti rozhodnutí, a Sigmund slíbil papeži, že se přičiní, aby se k odklizení sporů českých Mistr Hus dostavil na sněm [pozn. pod čarou: Nepochybně chtěl jej papež na soud sněmu pohnati, ale povolil Sigmundovi, jenž dobře upozorňoval, že pūhon by podráždil krále Václava a zatvrdil Husa]. Záleželot Sigmundovi samému jakožto budoucímu pánu země na dobré pověsti Čech, jichž přízeň si doufal odstraněním rozbrojů získati.“

9 Tamtéž, s. 318.

10 Tamtéž, s. 323–324.

11 Tamtéž, s. 329.

považuje Sedlák Husovo slyšení, po němž Zikmund přímo vybízel církevní otce k Husovu upálení¹².

Sedlák se věnuje i otázce Zikmundova glejtu pro Husa, kde Zikmunda spíše omlouvá: „Uvězněním Husovým byl tedy glejt Sigmundův porušen – o tom není pochybnosti. Ale čím vinou? Z části Sigmundovou, jenž slíbil Husovi něco, co nebylo v mezích jeho pravomoci, ovšem v nejlepším úmyslu a přesvědčení, že sněm, o němž měl tak veliké zásluhy, vyhoví jeho přání; z částí Husovou, jenž by králi umožnil splnit slib, kdyby byl v jeho průvodu přišel do Kostnice. Sněm Husovi glejtu nedal a glejtem Sigmundovým, jímž měla jeho pravomoc protiprávně býti omezena, nebyl vázán a nedal se vázati. Ani energické zakročení Sigmundovo, jeho hněv a hrozby nemohly pohnouti sněm, aby ustoupil od opatření, jež dle právních norem uznal nutným. Otcové žádají krále, aby pod záminkou glejtu nerušil svobody sněmu, a králi v těchto okolnostech nezbývá, než ustoupiti od požadavku a dáti volnost sněmu, jehož sebevědomí byl podceňoval“.¹³

V podobném duchu jako Sedlák hodnotí roli Zikmunda při Husově pozvání i další Husův biograf Václav Novotný, který je však vůči Zikmundovi výrazně kritičtější a porušení glejtu považuje za hluboké morální selhání římského krále. Také Novotný spatřuje genezi pozvání Husa do Kostnice v jednáních mezi Zikmundem a papežem v Lodi, přičemž i on tvrdí, že se Zikmundovi podařilo přesvědčit papeže, aby ustoupil od citace Husa před koncilní soud, za což se král zavázal, že přivede Husa do Kostnice dobrovolně, na základě vlastního pozvání a pod ochranným listem.¹⁴

Pokud jde o Husovo zatčení, považuje Novotný zprávu o Husově úmyslu utéct z Kostnice jen za „záminku k zakročení proti Husovi“.¹⁵ I Novotný nicméně věří, že se Zikmund proti Husově uvěznění ostře ohradil, v důsledku čehož „narazil však na odpor, jehož se nenadál. Kardinálové, odvolávající se na volnost jednání, jež jim byla zaručena, a vyžadující pro církev zejména volnost soudu nad kacířem, bránili se každé povolnosti, ano když Zikmund neustával naléhati, hrozili dokonce rozpuštěním koncilu“.¹⁶ V této situaci musel Zikmund ustoupit, což přirozeně znamenalo hrubé porušení glejtu.

¹² Tamtéž, s. 336–341.

¹³ Tamtéž, s. 357.

¹⁴ Václav NOVOTNÝ, *M. Jan Hus. Život a učení*, I, *Život a dílo*, 2, Praha 1921, s. 341–343.

¹⁵ Tamtéž, s. 373.

¹⁶ Tamtéž, s. 383–384.

Novotný dále zdůrazňuje Zikmundovo počínání po útěku Jana XXIII.¹⁷ a jeho vystupování při Husových slyšeních a bezprostředně po jejich konci¹⁸, aby si na závěr rozhořčeně posteskl: „A tento člověk chtěl se v budoucnosti státi českým králem, ačkoli o něm jeho budoucí poddaní věděli, že Husovi slíbil a dal bezpečný glejt...!“¹⁹.

Přestože to mezi řádky vyplynulo už z Novotného výkladu, teprve Novotného žák, evangelický historik František Michálek Bartoš, plně rozvinul tezi o pozvání Husa do Kostnice jako předem připravené lsti. Podle Bartoše Zikmund své záruky od počátku nemyslel vážně a s Husovým zatčením dokonce vyjádřil ústy svého vyslance souhlas; proti Husovu uvěznění pak vystoupil jen naoko a prakticky okamžitě obrátil. Také Zikmundovy další kroky až do Husovy smrti dle Bartoše jen potvrzují jeho původní záměr.²⁰

Když František M. Bartoš obviňuje Zikmunda z podílu na Husově zatčení, upozorňuje mj. na to, že tento akt provedli Zikmundovi dvořané mezi koncilními hosty – čehož si čeští historikové před Bartošem nepovšimli. Veškeré Zikmundovy protesty proti Husovu zatčení Bartoš považuje za hrané a zdůrazňuje, že papež a kardinálové si z nich proto vůbec nic nedělali²¹. V tomto kontextu Bartoše nijak neudivuje ani Zikmundovo počínání po útěku papeže²², ani během Husových slyšení²³, kdy se jen plně vyjevilo původní Zikmundovo smýšlení.

Bartošovo pojetí Husa a husitství je dnes obvykle považováno za příliš jednostranné; také jeho hodnocení Zikmundovy role v Husově procesu nenalezlo mnoho pokračovatelů.²⁴ Výrazně však na něj navázal především Mathew Spinka.²⁵

17 Tamtéž, s. 399–400.

18 Tamtéž, s. 413–429.

19 Tamtéž, s. 429.

20 František M. BARTOŠ, *České dějiny*, II/6, *Čechy v době Husově*, Praha 1947, s. 392–393.

21 Tamtéž, s. 401–402.

22 Tamtéž, s. 408–409.

23 Tamtéž, s. 418–426, 431–434.

24 František ŠMAHEL, *Husitská revoluce*, II, *Kořeny české reformace*, Praha 1996², s. 347, pozn. 210, Bartošovo pojetí odmítá jako příliš tendenční: „Interpretace Zikmundovy aktivity v Husově záležitosti, kterou předložil Bartoš [...], je poznamenána osobní zaujatostí autora“. Šmahel se především velmi pozastavuje nad tím, že „Bartoš [...] a po něm Spinka [...] Zikmunda nařkli, že dal souhlas k Husovu zatčení!“ (tamtéž, s. 347, pozn. 217).

25 Matthew SPINKA, *John Hus. A biography*, Princeton 1968, s. 234, např. ve shodě s Bartošem hodnotí okolnosti Husova zatčení: „On November 28, the emi-

S možností, že Zikmund Husa podvedl, však počítal také Jiří Kejř. Sice na jednu stranu nepochyboval o tom, že Zikmundův glejt Husa nemohl ochránit před kanonickým procesem, zároveň však dospěl k závěru, že Hus si glejt vykládal jako záruku návratu domů: „pozvání do Kostnice [...] bylo podpořeno slibem glejtu, jak také znovu potvrdil králův notář Michal z Přestanova v listě Husovi z 8. října 1414, v němž vítal jeho rozhodnutí odebrat se na koncil a sliboval, že král pošle glejt. Hus setrval v důvěře, že záruka zpáteční cesty je nepochybná, jak se ozývá i v jeho dopisech ze žaláře. Pozdě si připomínal, jak ho přátelé varovali před spoléháním na záruku glejtu. Sám král při výslechu 7. června 1415 prohlašoval, že udělil glejt i přes námitky, že tak neměl učiniti kacíři nebo podezřelému z kacírství, ale připojil se k výhrůzkám koncilu, že nehodlá hájit kacíře, ale třeba sám podpálí hranici.“ Kejř sice ponechává otázku původní Zikmundovy motivace otevřenou, nicméně variantu, že Zikmund Husa podvedl, rozhodně nevylučuje: „Není možné se divit, že Hus nakonec považoval udělení glejtu za podvod, kterým byl vylákan na koncil, a byl přesvědčen, že to bylo od počátku záměrné.“²⁶

V novější práci Kejř hodnotí ambivalentní chování Zikmunda vyváženě a zdůrazňuje, že „je nezbytné chápat každý krok římského krále ve vztahu k okamžité situaci i k jeho dalekým plánům a nehledět na něj jednostranně jen jako na muže, který porušil Husův glejt“.²⁷ Zikmund podle Kejře

---

ssary who had been sent to Sigismund's court to ask for the king's consent to Hus' arrest, returned, bringing back Sigismund's permission; along with him came the king's envoys. Thereupon, a delegation consisting of two bishops, those of Trent and Augsburg, a lawyer, Dr. Ottobono, the burgomaster of Constance, and a knight, promptly visited Hus“; v pozn 35: „The papal notary, Cerretano, expressly recorded in his Journal that it was by the order of the pope and the envoys of the king that Hus was arrested“. Po Husově zatčení Zikmund „sent emissaries to Constance with the demand that Hus be released from prison. He threatened, if his orders were ignored, to force open the prison door. Nevertheless, the doors of the prison remained shut, and the king's threat did not materialize. Of course, if the king had consented to Hus' imprisonment in the first place, all his storming about the accomplished fact was but mere shamming“ (tamtéž, s. 236–237). Pokud jde o Zikmundovu rozmluvu s koncilními otci po Husově slyšení 8. června, kterou vyslechl a zachytil Petr z Mladoňovic, Spinka doslova uvádí: „Sigismund thus at last freely showed his colors, although he did not know that he was being overheard. The story of his treachery was later heralded throughout the lands of the Bohemian crown“ (tamtéž, s. 275).

²⁶ Jiří KEJŘ, *Husův proces*, Praha 2000, s. 151–152.

²⁷ J. KEJŘ, *Jan Hus známý a neznámý. Resumé knihy, která nebude napsána*, Praha 2015², s. 87–117.

v celé věci sledoval několik linií: předně chtěl za každou cenu zachovat koncil a prosadit na něm odstranění schismatu a provedení reformy církve, dále chtěl uchránit České království před kacírstvím (z obojího plynul jeho souhlas s Husovým zatčením, procesem a popravou); vedle toho však usiloval i o zachování vnitřního klidu v Čechách (z toho pro změnu vyplývaly Zikmundovy občasné zásahy v Husův prospěch, které nečinil s ohledem na Husa, ale s ohledem na veřejné mínění v českých zemích). Prvotní Zikmundovu motivaci k pozvání Husa do Kostnice sice Kejř explicitně neuvádí, ale z více míst jeho textu vyplývá, že za ni zřejmě považoval snahu o vykořenění hereze v Čechách prostřednictvím Husova odvolání, ve které Zikmund spoléhal.

Naproti tomu většina novodobých českých i zahraničních husitologů se při hodnocení Zikmundova postupu přibližuje spíše Palackého pojetí a zejména v pozvání Husa na koncil nehledá předem promyšlenou lest, ale spíše upřímnou snahu krále o vyjasnění sporů kolem Husovy osoby.

František Šmahel vysvětluje Zikmundovu motivaci k pozvání Husa do Kostnice diferencovaně: „Pozváním Husa do Kostnice sledoval zvolený, dosud však nekorunovaný římský král více cílů. K betlémskému kazateli Zikmund zprvu neměl natolik vyhraněný vztah, aby mu předem chystal zkoušku ohněm. [...] V Husově při dostával koncil příležitost osvědčit svou autoritu nad jedním z papežů, a to v rámci programové náplně reformního rázu. Opravy církevního ústrojí Zikmund koncilu nejen ukládal, ale důrazně je od něho vyžadoval ještě v době, kdy se ujímal úřadu nový papež Martin V. Ať už by veřejné slyšení Husa dopadlo jakkoli, Zikmund jím zamýšlel zvýšit svou politickou prestiž. V neposlední řadě pak potřeboval náhradní program, jímž by účastníky koncilu v obtížném počátečním stadiu zaměstnal.“²⁸

Pokud jde o glejt, přiklonil se Šmahel k tradičnímu pojetí, že ochranný list poskytnutý Husovi nebyl soudním glejtem a nemohl Husa ochránit před soudním procesem, poskytoval pouze záruku bezpečné cesty do Kostnice a zpět. „Více než svobodnou a bezplatnou cestu římský král Husovi zaručit nemohl, neboť církevní soud koncilu se vymykal jeho přímé pravomoci. Teoreticky vzato mohl trvat na Husově svobodném pobytu před jeho odsouzením a popřípadě odepřít provedení rozsudku. Obojí by však rázem zmařilo všechno úsilí, které na svolání koncilu vynaložil.“²⁹

²⁸ F. ŠMAHEL, *Husitská revoluce*, II, s. 271.

²⁹ Tamtéž

Husovo zatčení Šmahel vykládá jako výsledek kampaně Husových českých odpůrců. Zikmund po příjezdu do Kostnice „projevil v Husově záležitosti dobrou vůli a hned při svém prvním jednání naléhal na jeho propuštění. Část z nich pohrozila odchodem z města, pokud by koncil nemohl nezávisle rozhodovat ani ve věcech víry. Zikmund, proti jehož protektorství se zdvihal odpor mimoříšských prelátů, ustoupil a 4. ledna nechal Husa napospas jeho vězňům. Trval však na požadavku veřejného slyšení a navíc prosadil, aby Hus dostal vzdušnou celu v blízkosti klášterní jídelny“.³⁰

K Zikmundovu počínání po útěku papeže Šmahel uvádí, že měl sice možnost Husa propustit, ale neučinil tak, neboť Husovu kauzu využil pro svůj záměr, „stůj co stůj udržet v chodu narušený běh koncilu. [...] Za této situace chtěl mít Husa pod zámek, aby ve vhodném čase mohl jeho záležitost vrhnout na pořad dne a zaměstnat zbylou část kardinálů, doktorů i právníků“.³¹

Jako většina autorů, i Šmahel považuje za zlom v Zikmundovu postoji k Husovi slyšení z 5.–8. června, zejména okamžik, kdy kardinál d'Ailly upozornil Zikmunda na Husovo zpochybnění autority duchovních i světských vládců, žijících v těžkém hříchu. „Koncil se shodl s králem, Zikmund s koncilem. Napětí opadlo, zbývající články již nemohly na výsledku nic změnit“.³² Zikmund Husovi naposledy podal pomocnou ruku, když jej důrazně vybízel k odvolání všech bludů včetně těch, které nezastával; po Husově zásadním odmítnutí jej odepsal a „při odchodu dal kardinálům pokyn, aby s Husem i Jeronýmem naložili podle vlastního uvážení“.³³

V nové Husově biografii hodnotí Šmahel Zikmundovu roli prakticky shodně.³⁴ Poněkud však revidoval svůj předchozí názor na Zikmundův glejt. S odvoláním na Kejřovu práci (J. KEJŘ, *Husův proces*) Šmahel uvádí, že „jelikož glejt Husovi poskytoval všemožnou ochranu pro cestu do Kostnice, pobyt tam i návrat zpět, Zikmund nepochybně své záruky bezpečného pobytu porušil. Přestože se glejt výslovně nezmiňoval o ochraně před církevním soudem, jenž se řídil kanonickým právem, Zikmund měl i tuto ochranu na mysli a koncilu ustoupil v obavě, že by jinak mohl ohrozit jeho konání“.³⁵

30 Tamtéž, s. 273–274.

31 Tamtéž, s. 277.

32 F. Šmahel, *Husitská revoluce*, II, s. 279.

33 Tamtéž, s. 280.

34 Srov. F. ŠMAHEL, *Jan Hus. Život a dílo*, Praha 2013, s. 159–161, 175–219.

35 F. ŠMAHEL, *Jan Hus*, s. 266.

S obdobným hodnocením jako u Františka Šmahela se mutatis mutandis setkáme i v nejnovějších syntézách husitské epochy a v nových Husových biografiích.³⁶ Mírně odlišné pojetí prezentuje Petr Čornej, jenž při analýze Zikmundovy motivace k pozvání Husa na koncil akcentuje především zájem římského krále s ohledem na očekávané nástupnictví v Čechách zjistit, jaké je závazné stanovisko církve k Husovu učení.³⁷ Husovo zatčení však Čornej připisuje ve shodě se Šmahelem aktivitě Husových českých odpůrců a podobně hodnotí i Zikmundův protest a rychlý obrat po příchodu do Kostnice.³⁸ K událostem po papežově útěku pak Čornej v intencích své úvahy o hlavním důvodu pozvání Husa na koncil uvádí, že Zikmund „nechtěl zasévat ještě větší svár do řad účastníků koncilu a na dobrozdání teologů také ponechával rozhodnutí, zda je Hus opravdu kacífem, či nikoliv. Sám v tomto směru choval pochybnosti, avšak nikdy se necítil natolik kompetentním, aby zasahoval do čistě věroučných sporů“.³⁹ V souvislosti se slyšením ve dnech 5.–8. června Čornej akcentuje jak rozhodující zásluhu Zikmunda na jeho konání, tak také tlak římského krále na Husa, aby odvolal.⁴⁰

Názorová pestrost, s níž se při tématu „Zikmund a Hus“ setkáváme v moderní historiografii, vede k opatrnosti, že na výše formulované otázky zřejmě nikdy nezískáme jednoznačné odpovědi; je ostatně možné a prav-

36 V zásadě ve Šmahelových stopách kráčet rovněž Husův životopisec Peter Hilsch, *Johannes Hus (um 1370–1415). Prediger Gottes und Ketzer*, Regensburg 1999, s. 237–283, jenž k pozvání Husa na koncil a Zikmundovu glejtu pro českého teologa poznamenal: „König Sigmund hatte den Geleitbrief nicht von vornherein in der betrügerischen Absicht ausgestellt, um Hus nach Konstanz in den sicheren Tod zu locken, wie es später Hus, seinen Anhängern und auch einzelnen Historikern erschien; er rechnete damit, daß Hus entweder seine Rechtsgläubigkeit beweisen oder das böhmische Problem durch einen Widerruf aus der Welt schaffen würde. Wenn es ihm politisch geboten oder notwendig erschien, hat es Sigmund allerdings nie an moralischer Bedenklosigkeit fehlen lassen“ (tamtéž, s. 247). Naposledy se s obdobným pojetím setkáme také v nejnovějších Husových biografiích: Thomas A. FUDGE, *Jan Hus. Religious Reform and Social Revolution in Bohemia*, London – New York 2010; Thomas KRZENCK, *Johannes Hus. Theologe, Kirchenreformer, Märtyrer*, Zürich 2011, a Pavel SOUKUP, *Jan Hus. Život a smrt kazatele*, Praha 2015; poslední dva autoři nicméně nezacházejí v otázce Zikmundova postoje do větších podrobností.

37 Petr ČORNEJ, *Velké dějiny země Koruny české*, V, 1402–1437, Praha 2000, s. 155–156.

38 Tamtéž, s. 159–161.

39 Tamtéž, s. 163.

40 Tamtéž, s. 165–167.

děpodobné, že se při Zikmundově jednání v Husově kauze uplatnilo více faktorů. Na následujících stranách se přesto pokusím stručně shrnout, co lze o vztahu krále Zikmunda k Mistru Janu Husovi zjistit z dobových pramenů, a pak se zamyslím, zda Zikmundův postup vůči Husovi v letech 1413–1415 prozrazuje nějakou koncepci. Musím přitom zmínit i řadu faktů, které jsou všeobecně známé – avšak jen tak vyniknou některé důležité detaily nebo naopak celkové souvislosti.

* * *

Přestože víme, že Husovi odpůrci vzhlíželi k Zikmundovi s nemalými nadějemi nejpozději od roku 1411, kdy se na jeho dvůr vypravil poražený pražský arcibiskup Zbyněk Zajíc z Házmburka, přímé angažmá Zikmunda v Husově kauze se datuje od konce roku 1413 nebo počátku roku 1414. Snad právě v té době Zikmund obdržel obsáhlý list od některého z Husových domácích odpůrců, u něžž se musíme poněkud déle zastavit.⁴¹

List je nedatovaný a jeho dataci lze určit jen rámcově; o vydavateli či spíše autorovi nelze říct nic určitého.⁴² Jako *terminus post quem* lze uvést úmrtí arcibiskupa Zbyňka Zajíce, neboť pisatel si stěžuje, že po smrti pražského arcibiskupa není v Čechách nikdo, kdo by se dokázal účinně postavit rostoucí wyclifské herezi,⁴³ jejíž rozmach a zločiny vůči katolickému kléru jsou barvitě popsány.⁴⁴ Zároveň víme, že list vznikl před všeobecným koncilem

41 Heinrich FINKE – Johannes HOLLNSTEINER – Hermann HEIMPEL (Hgg.), *Acta Concilii Constantiensis*, IV, Münster 1928 (dále ACC IV), s. 503–507.

42 Bartoš usuzoval na Jana Železného, což je ale málo pravděpodobné, jak ostatně ukázal již NOVOTNÝ, *M. Jan Hus*, I/2, s. 345, pozn. 2. Viz také následující poznámku.

43 ACC IV, s. 503: *Verum, serenissime princeps, inter plura perardua, quibus valde avisanda foret vestra sublimitas, causam eidem scribendi urgentiorem ista non meminere, que me [...] varia perplexitate adeo sollicitet, distrahat et dissolvat, eo quoque ferocius, quo in tam innumerosa gentis copia omnium regni condicionum et statuum post Pragensis decessum antistitis – nescio, si motus vel imperpendentie, aut cui cause pretextu – quasi nemo prodit in publicum, qui venturi mali causa sensu palpabilem ita corde percipiat, ut evidenter imminente communi periculo obviare precogitet aut proponat. Právě tato pasáž mimochodem prakticky vylučuje autorství Jana Železného, protože ten by jistě nehodnotil takto kriticky své vlastní úsilí.*

44 Srov. především tamtéž, s. 504: *Set que tam infausta huius inspirare periculationis occasio, nonne illa peregrina, nonne pestifera versutaque opinio wiclefita cum doctrina, que adeo plurimos hinc clericos, inde laicos nedum vulgares et plebeas, verum quosdam proceres et magnates puto non tam salutis quam cleri et ecclesie bonorum avidos abduxit et infecit abductos, conatu satagens, ut si fas esset; dále srov. tamtéž, s. 505: *Inde seditiosum scisma venit in populo, inde seva cleri persecutio, alii quippe cesi, alii preempti,**

– tu však kromě koncilu kostnického teoreticky připadá v úvahu i (nakonec neúspěšný) koncil římský.⁴⁵ Vedle toho je vysoce pravděpodobné, že list vznikl ještě předtím, než Zikmund pozval M. Jana Husa do Kostnice; pisatel totiž římského krále usilovně vybízí, aby se začal zabývat situací v Čechách, protože je jedinou autoritou, která může šíření hereze zastavit dříve, než papež přistoupí k přísným církevním trestům vůči celému království.⁴⁶ Pozvání Husa na koncil jako jednoznačný krok tímto směrem by v listu jistě bylo reflektováno.

Nechci přirozeně tvrdit, že právě tento list vyprovokoval Zikmunda k řešení českého kacířství. Domnívám se však, že náhodně dochovaná písemnost může odrážet obecnější tendenci a že Zikmund na přelomu let 1413/14 jednal do jisté míry také na popud českých antihusitů. List však současně vypovídá i o tom, že římský král měl o situaci v Čechách poměrně dost informací a zřejmě příliš nepochyboval o heretičnosti české reformace, silně ovlivněné již odsouzeným Wyclifovým učením.

Prameny nás neinformují, jakým způsobem byla otázka české hereze projednána na setkání Zikmunda s kardinálským kolegiem Jana XXIII. v Comu a okolí a s papežem samotným v Lodi. Jisté je, že nedlouho po těchto jednáních, patrně na počátku roku 1414, Zikmund vyslal ze severní Itálie do Čech své dvořany Václava z Dubé na Leštně a Jana z Chlumu,⁴⁷ aby mistru Janovi doručili pozvání do Kostnice, kde měl očistit pověst svou i českého království. O celé věci nás informuje Petr z Mladoňovic jednak na počátku své relace, jednak v krátké řeči, kterou měl pronést Jan z Chlu-

---

alii vinculati, alii de beneficiis et extra natale solum eiecti peioris mali formidine ut ex-terres latitant hinc et inde, insuper spoliantur ecclesie, quodque Deo sacratum est laice manu in direptionem predamque traditur, atque sic ulterius sacrilegis ausibus in papalem et ecclesiastice libertatis iniuriam publice pertransitur...

45 Tamtéž, s. 506: ...*ante tempus concilii...*

46 Tamtéž, s. 506: *Consurgat igitur divini clemencia principis, moveat mentem eis innata sibi super pupille Bohemie gentis contritione pia compassio, proferat ex ampla regii pectoris archa contra mali spiritus totidem salutis antidota opportuna. Quippe hunc unicum scribentis humiliata devocio singultosis precatibus apprehendit virum, qui, si volet, auferre nostrum valet habundanter opprobrium, ita ut sumus pontifex preveniatur ante tempus concilii ad explorandam famam huiusmodi et provideri possit in tempore saltim, ne pena simul omnes involvat, quos non simul omnes culpa commaculat...*

47 Oba šlechtici by si zasloužili důkladnější biografické zpracování, prozatím srov. August SEDLÁČEK, *Něco o Husových průvodcích do Kostnice*, Časopis Společnosti přátel starožitností českých 30, 1922, s. 49–61. Václavovi z Dubé bych rád v brzké době věnoval samostatnou studii.

mu v okamžiku Husova zatčení dne 28. listopadu 1414.⁴⁸ V řeči Jana z Chlumu se tedy navíc uvádějí jména šlechticů, vyslaných Zikmundem za Husem. Na druhou stranu zde Mladoňovic místo Lombardie – jistě chybně – uvádí Furlansko, kde se Zikmund zdržoval na sklonku roku 1412 a v první polovině roku 1413, během svého válečného konfliktu s Benátkami; odtud se pak přes tridentské biskupství, Tyrolsko a churské biskupství vydal do Lombardie, v níž pobýval od října 1413 až do června 1414.⁴⁹ Římský král prý Husovi ústy svých dvořanů přislíbil, že mu doručí glejt k bezpečné cestě tam i nazpět (*suos speciales salvos conductos dirigere, libere ut Constanciam veniens, e converso ad Boemiam possit*) a že jej vezme do své zvláštní ochrany (*in suam et sacri imperii proteccionem recipere pariter et tutelam*).⁵⁰

48 Úvodní pasáž Mladoňovicovy relace (Václav NOVOTNÝ [ed.], *Fontes rerum Bohemicarum*, VIII, *Petri de Mladoňovic opera historica nec non aliae de M. Johanne Hus et M. Hieronymo Pragensi relationes et memoriae*, Praha 1932 [dále FRB VIII], s. 25) přináší následující popis události: *Anno domini M^oCCCC^oXIII^o serenissimus princeps et dominus dominus Sigismundus, Romanorum et Hungarie rex etc., postquam una cum papa Johanne 23° indixisset et publicari mandasset generale concilium in Constancia in partibus Swevie celebrandum, misit de Lombardia certos nobiles dominos de Boemia, consiliarios et familiares suos, iniungens eisdem, ut magistrum Johannem de Husynecz, sacre theologie baccalarium formatum, regio ipsius nomine inducere velint et assecurare ipsius salvo conductu et nomine, ut ipse, tum pro extirpanda sua, tum etiam regni Boemie sinistra infamia, velit venire Constanciam ad dictum concilium generale, quia etiam vellet illi suos speciales salvos conductus dirigere, libere ut Constanciam veniens, e converso redire ad Boemiam possit, et ipsum spondens etiam in suam et sacri imperii proteccionem recipere pariter et tutelam*. Pozvání je zde datováno jen přibližně do roku 1414, přičemž bezprostředně navazuje opis Zikmundova glejtu pro M. Jana Husa z 18. října 1414 (tamtéž, s. 25–26). O něco více se dozvíme z řeči Jana z Chlumu při Husově zatčení (tamtéž, s. 37–38): *Et dominus Johannes de Chlum primum surgens, valde iracunde loquebatur ad eosdem dicens: „Scitisne, patres reverendi, quomodo et per quem modum huc venit Magister Johannes Hus? Si autem ignoratis, ecce ego dicam vobis, quia cum nos, scilicet ego et dominus Wenceslaus de Lestna, fuimus in Friollia cum domino nostro imperatore et habebamus propositum redeundi ad regnum nostrum sive provinciam, ipse tunc mandavit nobis, ut nos Magistrum Johannem assecuraremus suo salvo conductu, et sic ut veniret ad presens concilium [...]“*.

49 Srov. Jörg K. HOENSCH unter Mitarbeit von Thomas KEES, Ulrich NIESS und Petra ROSCHECK, *Itinerar König und Kaiser Sigismunds von Luxemburg 1368–1437*, Warendorf 1995 (Studien zu den Luxemburgern und ihrer Zeit 6), s. 90–92; Pál ENGEL – Norbert C. TÓTH, *Itineraria regum et reginarum Hungariae (1382–1438). Itineraria Sigismundi regis imperatorisque (1382–1437), Mariae (1382–1395) et Barbarae (1405–1438) reginarum consortum eiusdem, nec non Elizabeth reginae (1382–1386), relictae Ludovici I regis*, Budapest 2005 (Subsidia ad historiam medii aevi Hungariae inquirendam 1), s. 95–97.

50 Citáty viz pozn. 48.

Že Mladoňovic Zikmundovo pozvání zachytil věrně, vyplývá také z Husovy korespondence, především z jeho listu římskému králi ze dne 1. září 1414. V úvodu této písemnosti se Hus odvolává na svůj předchozí, dnes již nedochovaný list, ve kterém Zikmundovi oznamoval, že je připraven ve shodě s jeho přáním a pod ochranou jeho glejtu přijet do Kostnice.⁵¹ Jediný rozdíl oproti Mladoňovicově relaci je v tom, že jako tlumočnick Zikmundova pozvání se zde neuvádí Václav z Dubé a Jan z Chlumu, nýbrž dvořan Václava IV. a vratislavský hejtman Jindřich Lefl z Lažan, tehdejší Husův hostitel na hradě Krakovci.⁵² O něm víme, že se zapojil teprve do letních jednání mezi Zikmundovými posly, Václavem IV. a Janem Husem, jemuž patrně tlumočil opakované Zikmundovo pozvání do Kostnice, jakož i výzvu krále Václava, aby na pozvání reagoval kladně. Hus se tedy ve svém listu Zikmundovi odvolával na toto opakované pozvání, které se nejspíše do značné míry shodovalo s pozváním původním.

Středobodem Zikmundova pozvání byl každopádně příslib glejtu; díky němu se Jan Hus nakonec rozhodl k cestě do Kostnice, ačkoliv v jeho okolí nechyběly skeptické hlasy ohledně spolehlivosti a účinnosti Zikmundových záruk. K charakteru Zikmundova glejtu pro Husa existuje početná literatura, která zde opět nemůže být detailně analyzována. Zejména starší práce důsledně rozlišovaly mezi prostým „politickým“ glejtem, jaký Zikmund Husovi nakonec udělil, a glejtem „soudním“, jenž by jej případně mohl ochránit před soudním procesem.⁵³ V novějších pracích je takové členění zpochybňováno.⁵⁴ Zikmundův glejt zaručoval Husovi bezpečnou cestu do Kostnice, pobyt v tomto městě i návrat zpět do Čech, což nemůžeme interpretovat tak, že šlo jen o prostý „cestovní pas“, zajišťující bezproblémovou cestu přes říšská území do Kostnice a zpátky do Čech za předpo-

51 Václav NOVOTNÝ (ed.), *M. Jana Husi korespondence a dokumenty*, Praha 1920 (Sbírka pramenů českého hnutí náboženského ve XIV. a XV. století 14 – Spisy M. Jana Husi 9), s. 197–199, č. 81, zde s. 197: *Nuper per Stephanum Harnsmeister vestre serenitati direxeram responsum, quia iuxta relacionem domini Heinrichi Lefl de Lazan, iuxta Maiestatis vestre vota intendo humiliter collum subicere, et sub proteccionis vestre salvo conductu in proximo Constanciensi concilio prestante altissimo domino comparere...*

52 K němu srov. Viktor POHANKA, *Cesta Husova ochránce do služeb Žikmunda Lucemburského. Poznámky ke dvorské kariéře Jindřicha Lefla z Lažan*, in: *Historie 2010. Sborník prací z 16. celostátní studentské vědecké konference konané 31. března a 1. dubna 2011 v Olomouci, Olomouc 2012* (*Historica Olomucensia* 41, 2012 – Sborník prací historických 29), s. 119–141.

53 Viz práce citované v pozn. 2.

54 Srov. především J. KEJŘ, *Husův proces*, s. 149–152, jenž výstižně shrnul starší i novější literaturu.

kladu, že by se Hus na zpáteční cestu odebral. Glejt měl Husovi teoreticky zajistit i samotný fakt, že se bude moci vrátit, a takto jej zjevně od počátku chápal i Hus. Jak upozornil Jiří Kejř, ústředním problémem glejtu nebyla otázka, zda Husa chránil před soudním procesem a odsouzením, ale zda se mohl vztahovat i na sféru kanonického práva a církevního soudnictví, kam kompetence římského krále nesahaly. Koncil se sice konal na území říše a v říšském městě, avšak koncilní otcové jej logicky považovali za církevní shromáždění, které se řídí výhradně kanonickým právem a nemůže být svazováno jurisdikcí císaře.⁵⁵ Husův právník, M. Jan z Jesenice, si byl tohoto problému vědom; Hus však glejtu i ostatním Zikmundovým slibům věřil. Zcela jinou otázkou je, zda účinnosti glejtu věřil samotný král Zikmund. Vzhledem k hojnému zastoupení učených kanonistů v jeho radě to nepovažuji za příliš pravděpodobné. Naopak se domnívám, že si římský král od počátku musel být dobře vědom, že Husovi slibuje něco, co nemůže zaručit.

Husova důvěra v ochranu římského krále se projevovala už tím, že se vydal 11. října 1414 na cestu do Kostnice dokonce bez glejtu, který Zikmundova kancelář dosud nevystavila. 8. října mu nicméně psal z Rothenburgu Zikmundův notář Michal z Břestu, který reagoval na poslední Husův list Zikmundovi (patrně onen list z 1. září), jakož i na dnes nedochované Husovy listy některým Zikmundovým dvořanům.⁵⁶ Michal vyjádřil i jménem panovníka radost z Husova rozhodnutí vydat se ke koncilu, protože jen tak může být národ očištěn z dosavadních obvinění.⁵⁷ Osobně prý krále pohнул k tomu, že je konečně ochoten vystavit Husovi slíbený glejt a k tomu mu poskytnout významného průvodce na cestu; proto Michal velmi důrazně vybízel Husa, aby neupustil od svého úmyslu vyrazit ke koncilu.⁵⁸

Je pravděpodobné, že královský notář psal svůj list po domluvě resp. ve shodě s panovníkem. Proto bych rád upozornil na důležitý fakt, že Mi-

55 Tamtéž, s. 151.

56 NOVOTNÝ (ed.), *M. Jana Husi korespondence*, s. 203, č. 85.

57 Tamtéž: *...speramus nacionem nostram de hiis, que ascribuntur, per vestram interposicionem expurgari.*

58 Tamtéž: *Et quia salvum conductum ab ipso domino nostro rege postulatis, sollicitavi maiestatem regiam usque ad hunc finem, quod literas vobis pro salvo conductu opportunas vult finaliter transmittere, et cum hoc, ut cum maiori securitate iter vestrum ad concilium dirigatis, disposuit sua serenitas proprium et notabilem hominem et nunccium suum pro vobis e vestigio destinare. Peto igitur vestram dominacionem, quatenus tam sanctum et laudabile per vos conceptum propositum continuando, vos diligencium votis conformare velitis et in predicto concilio comparere.* Michal následně opět zdůrazňuje, že jinak nemůže být očištěna pověst Čechů mezi jinými národy.

chal z Břestu Husovi ani náznakem nedoporučil, aby s cestou do Kostnice ještě p o č k a l na krále Zikmunda, který na podzim ještě musel absolvovat královskou korunovaci v Cáchách, aby pak do koncilního města vstoupil v Zikmundově doprovodu. Zikmund se přitom později ve svých listech české šlechtě vymlouval právě na Husův ukvapený příchod do Kostnice, čímž chtěl nepochybně snížit svou odpovědnost z porušení Husova glejtu, resp. ji částečně přesunout na samotného Husa.⁵⁹

Když Zikmundova kancelář 18. října 1414 ve Špýru konečně vystavila slibovaný glejt, byl Hus již týden na cestě. Během svého pobytu v Norimberku, 24. října 1414, vyslal jednoho ze svých průvodců, Václava z Dubé, za králem, aby od něj glejt převzal; sám pak pokračoval přímo v cestě do Kostnice, kam nakonec bez větších problémů dorazil 3. listopadu; o dva dny dříve, než pan Václav.⁶⁰ Po příjezdu do Kostnice Václav z Dubé nejen předal Husovi jeho glejt, ale též mu vzkázal, že Zikmunda velmi potěšilo, že Hus cestoval do Kostnice i bez glejtu.⁶¹

Přestože Hus do dějiště koncilu dorazil bez královského glejtu, proběhly první tři týdny jeho kostnického pobytu poměrně klidně. Husovy naděje povzbuzovalo především zrušení klatby a interdiktu v jeho procesu, k němuž přistoupil papež Jan XXIII.; tento krok měl však jistě především praktické pohnutky – nebylo představitelné, že by se na všeobecném koncilu nesměly konat bohoslužby. Ve skutečnosti představovaly první týdny Hu-

59 V listu husitským pánům, který Zikmund napsal 21. března 1416 z Paříže (František PALACKÝ [ed.], *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské*, I, Praha 1840 [dále AČ I], s. 6–7, č. 2), čteme: *A když to koncilium swatě w Konstanci bylo počato, a my slyšali, že tu Hus chce také býti [!], a mezi tiem my ještě jsúce na Rýně, i přijel do Konstancie, a tu byl stawen, jakož ste pak toho dobře zpraweni: než byt byl prwé k nám přijel, a žeby s námi do Konstancie byl jel, snadby byla wěc jeho jinak šla...* Na tomto textu je pozoruhodné nejen to, jak se Zikmund vymlouvá na Husův brzký příjezd do Kostnice, ale zároveň i to, že zcela zamlčuje své pozvání. Zikmundův list vyznívá, jakoby iniciativa k cestě do Kostnice vzešla od M. Jana Husa.

60 Epizodu s vysláním Václava z Dubé za králem uvádí Hus v listu, který psal svým pražským přátelům z Norimberka a který zachytil Mladoňovic ve své relaci (FRB VIII, s. 31–32, zde s. 32; též V. NOVOTNÝ [ed.], *M. Jana Husi korespondence*, s. 212–214, č. 93, zde s. 214): *Rex est in Reno, quem sequitur dominus Wenceslaus de Lestna et nos de nocte pergimus Constanciam, ad quam propinquat papa Johannes. Judicamus enim, quod esset inutile sequi regem forte per 60 miliaria et reverti ad Constanciam.*

61 Srov. Husův list z 6. listopadu z Kostnice do Prahy u Mladoňovice (FRB VIII, s. 35–36; též V. NOVOTNÝ (ed.), *M. Jana Husi korespondence*, s. 219–220, č. 97, zde s. 220): *De quo mihi nunciavit dominus Wenceslaus de Lestna, quod valde fuit gavisus [PE: Zikmund], quando ipse nobilis dominus Wenceslaus dixit sibi, quod equito directe ad Constanciam sine salvo conductu.*

sova pobytu spíše zrádný klid před bouří. Zatímco se Mistr v klidu chystal na očekávanou věroučnou disputaci před koncilem, ten již tajně připravoval jeho zatčení a uvěznění, k němuž mělo dojít 28. listopadu 1414.

Petr z Mladoňovic a v jeho stopách větší část odborné literatury uvádí, že skupina duchovních i světských osob, jež přišla Husa formálně vzato pozvat na jednání s kardinály a ve skutečnosti zatknout, byla tímto úkolem pověřena právě kardinálským kolegiem, které prý konalo z vlastní iniciativy v reakci na fámu, že se Hus pokusil o útěk z města. Více zmínek u Mladoňovice nasvědčuje tomu, že určitý vliv na Husovo zatčení připisoval též aktivitě jeho českých odpůrců v čele se Štěpánem z Pálče a Michalem z Německého Brodu, kteří od Mistrova příchodu do dějiště koncilu usilovali o jeho zatčení a odsouzení a systematicky v tomto ohledu působili na kardinály.⁶² Fámu o Husově útěku nejpodrobněji zaznamenal kostnický kronikář Ulrich z Richentalu, jenž ji ovšem považuje za skutečnost a přitom ji zcela chybně datuje k 10. březnu 1415(!).⁶³ Později Richental líčí znovu celý Hu-

62 Petr z Mladoňovic (FRB VIII, s. 37) popisuje Husovo zatčení následovně: *Ex tunc 4^a feria scilicet post Katherine cardinales, qui tunc erant Constancie, per dictos eius emulos, scilicet Palecz et Michaelem de Causis, instigati, miserunt duos episcopos, scilicet Augustensem et Tridentinum, magistrum civium civitatis Constanciensis et militem quendam Hans von Poden ad hospicium ipsius Magistri Hus. Qui cum hora prandii venissent, dixerunt ad dominum Johannem de Chlum, qualiter venissent ex parte cardinalium et de mandato pape ad Magistrum Johannem Hus, et sicut ipse prius optabat loqui illis, quia iam essent parati ipsum audire.* Mladoňovic také na více místech popisuje aktivity Husových českých odpůrců v Kostnici.

63 Srov. Thomas Martin BUCK (Hg.), *Chronik des Konstanzer Konzils: 1414–1418*, Ostfildern 2010, s. 43–44: *Und also uff den tag [PE: neděle Letare, tj. 10. března 1415] glich umb den imbiß, do hatt sich maister Hanns Huss von Behem gelait in ain wagen in siner herberg, der was des Lactschenbocks ain ritters ze Behem, der was ze herberg in der Pfistrinen hus an Sant Pauls gassen. Und nam zû im ain fläschli mit win und ain wißbrott. Derselbig wagen wolt nach imbiß gefaren sin in das gö umm stro und umb hö, und maint also von Costentz ze kommen widerumb ge Behem. Do man nun über tisch kam und man sin irret, do luff von stund an der selbig ritter Lactschenbock und mit im ain ritter mit nammen Kolenbrat, och von Behem, die dann den Hussen her ussher Behem bracht hattend, für den burgermaister herr Hainrichen von Ulm und klegten im, das der burgermaister hie[ss] von stund an alle tor beschließen und menglich gewa pet kommen uff den obern markt. Daz och beschach. Und do die also hieltend und geordnot ward, wa jeglicher hin solt ritten. Do ward er funden in dem wagen. Und sprach Lactschenbok der ritter zû im: Maister Hanns, warumb haben ir üzwer gelait selber brochen? Und glich umm vesperzit, do für der selbig Lactschenbock und der Kolenbrat den selben Hussen uff den obern hof für die pfaltz und gab inn da bapst Johannsen, und luffen im nach mer dann xij tusent menschen durch wonders willen. Der bapst leit inn do gefangen in die pfaltz. Da lag er acht tag. Darnach do ward er geleit zû den predigern. Da lag er, bisß er verbrennet ward.*

sův příběh v Kostnici. Pozvání Husa do Kostnice připisuje až samotnému koncilu, který chtěl vykořenit v Čechách kacířství; Hus ovšem pozvání ani na výzvu králů Václava a Zikmunda neopětoval, než mu Zikmund poslal svůj glejt.⁶⁴ Richental pak líčí příjezd Husa do Kostnice a referuje o sporu, který s ním měl kostnický biskup ohledně sloužení mši ve svém příbytku, v čemž se mimochodem částečně doplňuje s líčením Giacomu Cerretaniho (viz níže). Jako vlastní důvod Husova zatčení nicméně Richental i na tomto místě uvádí Husův pokus o útěk, který popisuje podobně, jak jej popsal výše, pouze jej datuje pro změnu na neděli Oculi, tedy 3. března 1415.⁶⁵

Odlišný popis celé události nabízí Cerretaniho deník, který jako důvod k Husovu zatčení vůbec neuvádí pokus o útěk, ale pouze fakt, že Mistr ve svém příbytku sloužil mše a pronášel wyclifská kázání, kterých se měli účastnit kostniční měšťané. Rozhodnutí o Husovu zatčení připisuje papeži a kardinálům; zároveň však zdůrazňuje, že konali se souhlasem Zikmundových vyslanců, kteří také Husa přivedli z jeho příbytku ke koncilu.⁶⁶

Složení delegace, která Husa v domě vdovy Fidy zatýkala, přichází u Petra z Mladoňovic a Giacomu Cerretaniho jen s drobnými odchylkami. Oba autoři shodně uvádějí tridentského biskupa (Jiřího z Lichtenštejna na Mikulově)⁶⁷ a augsburského biskupa, u něž Cerretani navíc udává jméno Friedrich (z Grafenecku),⁶⁸ Cerretani však navíc zmiňuje ještě třetího

64 Tamtéž, s. 60.

65 Tamtéž, s. 61–62.

66 Heinrich FINKE – Johannes HOLLNSTEINER (Hgg.), *Acta Concilii Constantiensis, II, Konzilstagebücher, Sermones, Reform- und Verfassungsakten*, Münster 1923 (dále ACC II), s. 189: *Et hac eadem die Johannes Hus Wicleffista, quia in domo, in qua Constancie hospitatus erat, doctrinam reprobam Wyclef docmatizabat ad eum accedentibus ibidemque convenientibus et monitus super hoc desistere nolebat, per d. nostrum papam habita superinde deliberacione, magis districtus est, ne doctrinam illam docmatizaret amplius, d. episcopo Tridentino, d. Frederico, apiscopo Augustensi et d. Ottobono decretorum doctori oratoribus regis ac magistro civium et consulibus civitatis Constancie ad id consencientibus eumque Johannem Hus ad presenciam d. nostri pape dominorumque cardinalium personaliter ducentibus...*

67 O jeho osobě srov. nově Severino VARESCHI, *Profili biografici dei principi vescovi di Trento dal 1338 al 1444*, Studi Trentini di Scienze Storiche, sezione 1, 76, 1997, s. 257–326, zde s. 292–301.

68 Od roku 1413 probíhal spor o augsburské biskupství mezi Friedrichem z Grafenecku a Anselmem z Nenningen, který papež Jan XXIII. v září 1414 rozhodl ve prospěch Anselma, přičemž Friedricha odškodnil provizí na braniborské biskupství, srov. Friedrich ZOEPFL, *Das Bistum Augsburg und seine Bischöfe im Mittelalter*, München – Augsburg 1955, s. 360–380. Pokud Husa zatýkal augsburský biskup, měl by to být v listopadu 1414 teoreticky již Anselm. Cerretani však jmenovitě uvádí

duchovního, jímž měl být doktor obojího práva Ottobono Belloni – někdejší papežský auditor a v době koncilu významný Zikmundův diplomat.⁶⁹ Světské rameno zastupoval dle obou pramenů kostnický purkmistr Jindřich z Ulmu; Mladoňovic kromě něj zmiňuje ještě rytíře Hanse *de Poden*, kterého zřejmě můžeme ztotožnit se Zikmundovým dvořanem a posléze také rádcem Frischhansem z Bodmanu.⁷⁰

Zatímco Mladoňovic si vztahu uvedených osob k Zikmundovi vůbec nepovšiml, Cerretani považuje uvedené tři duchovní přímo za Zikmundovy vyslance, což má pro naše otázky přirozeně zcela zásadní význam. Jednalo se skutečně o Zikmundovy vyslance na koncilu v době před jeho příjezdem? V jiných pramenech to sice není přímo doloženo, rozhodně to však nelze vyloučit. Tridentský biskup Jiří a Ottobono Belloni byli Zikmundovými blízkými rádci a dvořany⁷¹ a oba byli často pověřováni diplomatickými misemi.⁷² Blízko k panovníkovi měl ovšem i augsburský elekt Friedrich,

---

Friedricha, který nevzdával boj o stolec sv. Oldřicha a měl při tom dokonce podporu krále Zikmunda, viz níže v pozn. 76.

69 Krátký medailónek mu věnuje Gisela BEINHOFF, *Die Italiener am Hof Kaiser Sigismunds (1410–1437)*, Frankfurt am Main etc. 1995, s. 291–292.

70 Takto jej alespoň identifikuje Johann Leopold Freiherr von und zu BODMAN, *Geschichte der Freiherren von Bodman (Urkunden in Abschrift oder im Auszug sowie sonstige Nachrichten)*, München 1894, s. 130, č. 430. Frischhans z Bodmanu je jako Zikmundův rádcce výslovně doložen až v letech 1417/18 – srov. Wilhelm ALTMANN (Hg.), J. F. Böhmer, *Regesta Imperii, XI, Die Urkunden Kaiser Sigismunds (1410–1437), 1, 1410–1424*, Innsbruck 1896, s. 190, č. 2666; s. 222, č. 3132 (dále RI XI/1). V poslední uvedené listině ze 4. května 1418 však Zikmund uvádí, že mu jeho rádcce Frischhans z Bodmanu již čtyři roky věrně sloužil.

71 Tridentský biskup Jiří z Lichtenštejna na Mikulově byl přijat do královské rady 25. června 1412 v Budíně – srov. Petr ELBEL (Bearb.), J. F. Böhmer, *Regesta Imperii, XI, Regesten Kaiser Sigismunds (1410–1437) nach Archiven und Bibliotheken geordnet. Hg. v. Karel Hruza, 1, Die Urkunden und Briefe aus den Archiven und Bibliotheken Mährens und Tschechisch-Schlesiens. Nach Wilhelm Altmann neubearbeitet von Petr Elbel*, Wien – Köln – Weimar 2012, s. 62–63, č. 3. U Ottobona Belloni nemáme sice dochování *litterae consiliariatus*, ale víme, že jej Zikmund jako svého rádce listinách pravidelně tituloval. 27. května 1412 pak Zikmund bratřím Ottobonovi a Galeazzoovi Bellonim udělil dědičnou hodnost lateránských falckrabí – srov. RI XI/1, s. 16, č. 244.

72 V červnu 1413 získali tridentský biskup Jiří a Ottobono Belloni společně rozsáhlou plnou moc uzavírat v Itálii a především v Lombardii Zikmundovým jménem smlouvy – tamtéž, s. 32, č. 546. V září 1413 byli oba duchovní pověřeni přijímat přísahy od biskupů a opatů v Piemontu, Savojsku a Arelatsku a propůjčovat jim regálie – tamtéž, s. 41, č. 711. Z doby počátku kostnického koncilu se zřejmě žádná plná moc pro oba duchovní nedochovala resp. není mi známa.

který také patřil k širšímu okruhu Zikmundových rádců.⁷³ Oba biskupové byli navíc Zikmundovi velmi zavázani: zatímco tridentský biskup Jiří byl odkázán na pomoc krále ve svém konfliktu s rakouským vévodou a tyrolským hrabětem Friedrichem IV.,⁷⁴ augsburský elekt Friedrich bojoval s kandidátem kapituly Anselmem z Nenningen o biskupský stolec. Přestože papež Jan XXIII. rozhodl již 24. září 1414 v Anselmův prospěch,⁷⁵ Zikmund nadále podporoval Friedricha z Grafenecku.⁷⁶ Ještě 3. srpna 1422 Zikmund oblenil Friedricha regáliemi augsburského biskupství.⁷⁷ Kromě toho se zdá, že tridentský a snad i augsburský biskup do Kostnice přijeli přímo od královského dvora, neboť se v srpnu 1414 oba zúčastnili dvorského sjezdu v Koblenci,⁷⁸ odkud přinejmenším Jiří pokračoval v doprovodu panovníka do Norimberka a Heilbronn, kde se po Zikmundově boku uvádí v půli října 1414,⁷⁹ a snad se zúčastnil také královské korunovace v Cáchách 9. listopadu 1414.⁸⁰ K tomu se ovšem vztahuje pouze nejednoznačná

73 Jako člen dvorské rady se Friedrich výslovně uvádí jen v Zikmundově listině z 5. července 1412, kdy byl spolu se třemi dalšími královskými rádci a dvěma dalšími osobami zmocněn k hájení říšských práv v Lombardii – srov. RI XI/1, s. 18, č. 264.

74 Kromě studie uvedené v pozn. 67 srov. RI XI/1, s. 15, č. 226; s. 119, č. 1816.

75 Srov. Ulrich KÜHNE (Hg.), *Repertorium Germanicum. Verzeichnis der in den päpstlichen Registern und Kameralakten vorkommenden Personen, Kirchen und Orte des Deutschen Reiches, seiner Diözesen und Territorien vom Beginn des Schismas bis zur Reformation*, III, *Alexander V., Johannes XXIII., Konstanzer Konzil*, Berlin 1935, sl. 52, 115.

76 Srov. např. dvě listiny z května a srpna 1418, v nichž Zikmund vyzýval říšské poddané resp. vévodu Viléma Bavorského, že nemají jako augsburského biskupa uznávat Anselma z Nenningen, ale jedině Friedricha z Grafenecku – srov. RI XI/1, s. 226, č. 3172 a s. 242, č. 3416.

77 Srov. tamtéž, s. 348, č. 4936.

78 Viz soudobý seznam účastníků kobleneckého sjezdu v edici Dietrich KERLER (Hg.), *Deutsche Reichstagsakten*, VII, *Deutsche Reichstagsakten unter Kaiser Sigmund*, 1, 1410–1420, München 1878 (dále RTA VII), s. 199–201, č. 143, kde se uvádí tridentský biskup, což může být jedině Jiří z Lichtenštejna, a augsburský elekt, kterého ovšem vydavatel v komentáři identifikoval s Anselmem z Nenningen. Gabriele ANNAS, *Hoftag – Gemeiner Tag – Reichstag. Studien zur strukturellen Entwicklung deutscher Reichsversammlungen des späten Mittelalters (1349–1471)*, II, *Verzeichnis deutscher Reichsversammlungen des späten Mittelalters (1349–1471)*, Göttingen 2004, s. 221, na identifikaci rezignovala, je však velmi pravděpodobné, že se jednalo o Friedricha, kterého Zikmund podporoval ve sporu o biskupský stolec.

79 15. října referovali frankfurtští vyslanci z Heilbronn u přítomnosti tridentského biskupa v doprovodu krále – viz RTA VII, s. 231.

80 Někteří autoři odtud přejali údaj o účasti Jiřího v Cáchách jako fakt, srov. např. VARESCHI, *Profili biografici*, s. 298: „Alla vigilia dell'apertura del concilio di Costanza Giorgio era ancora al seguito del re Sigismondo: prima in agos-

zmínka ve francouzské kronikářské zprávě o Zikmundově korunovaci,⁸¹ podle níž se korunovace zúčastnili arcibiskupové z Kolína a Trevíru a pět biskupů, mezi nimi také biskup ze *Saint-Fride*, což vydavatel hypoteticky a s otazníkem identifikoval jako Trident.

Otázku, zda tři duchovní hodnostáři zatýkající Husa byli přímo Zikmundovými vyslanci, musíme sice ponechat otevřenou; každopádně se však jednalo o jeho blízké dvořany a rádce. Tento důležitý fakt nebyl v literatuře dostatečně zohledněn.⁸² Přitom vzhledem k blízkosti těchto mužů ke dvoru, k míře jejich závislosti na Zikmundově politické podpoře (Trident a Augsburg) i k tomu, o jak závažnou věc se při Husově zatčení jednalo, si můžeme jen obtížně představit, že by jednali tak příkře proti vůli panovníka. Naopak se jeví vysoce pravděpodobným, že Zikmund byl o Husově zatčení předem informován a vyjádřil s ním na dálku svůj souhlas. Nápadnou skutečností je, že právě 28. listopadu do Kostnice přijel Zikmundův posel Jindřich Lacembok.⁸³

Tomu ostatně napovídá i vlažnost, s níž Zikmund reagoval na zprávu o Husově zatčení, kterou mu podal (přínejmenším) jeho dvořan a Husův průvodce Jan z Chlumu. V literatuře obvykle čteme, že jakmile se Zikmund o zatčení dozvěděl, velmi se rozčílil. Faktem je, že Zikmund vyslal posly k papeži Janovi XXIII., kterého vyzval k propuštění českého mistra; při-

---

to a Coblenza, poi in novembre ad Aquisgranna per l'incoronazione“ (s odkazem na uvedenou pasáž v RTA VII).

81 Srov. RTA VII, s. 248.

82 Z českého bádání na to upozornil již F. M. BARTOŠ, *České dějiny*, II/6, s. 392–393, novější české práce však o zapojení Zikmundových rádců mlčí. Srov. však např. Walter BRANDMÜLLER, *Das Konzil von Konstanz 1414–1418*, I, *Bis zur Abreise Sigismunds nach Narbonne*, Paderborn etc. 1991, s. 329.

83 F. M. BARTOŠ, *České dějiny*, II/6, s. 392, tvrdí, že papež a kardinálové předtím Lacemboka vyslali s příslušným dotazem za Zikmundem, a jakmile se tento vrátil se Zikmundovým svolením, Zikmundovi muži na koncilu provedli Husovo zatčení. Bartoš bohužel neuvádí, zda pro tuto tezi našel nějakou oporu v pramenech, nebo se jedná pouze o logickou dedukci na základě Lacembokova itineráře. Giacomo Cerretani (ACC II, s. 189) sice k 28. listopadu zmiňuje Lacembokův příjezd do Kostnice, ale neuvádí jej do žádné souvislosti s aktem Husova zatčení: *Eadem die rediit a d. rege Romanorum dominus Henricus Lazenbuch et portavit nova certa de coronacione ipsius d. regis d. nostro pape sacroque collegio et litteras infrascriptas: Sanctissimo in Chr. Patri...* Finkeho edice zde v poznámce odkazuje na edici příslušného Zikmundova listu v RTA VII, s. 239–241; ani při pohledu do Zikmundova listu však žádnou zmínku o Husově případu nenalezneme. Nelze ovšem vyloučit, že Lacembok kromě uvedeného listu ústně tlumočil ještě Zikmundův souhlas s Husovým zatčením, jenž měl zůstat v tajnosti, aby na Zikmunda nepadlo veřejné podezření z porušení vlastního glejtu.

tom prý papeži vzkázal, že v opačném případě osobně vypáčí zámky Husova vězení.⁸⁴ O tlaku krále na Husovo propuštění a souvisejících výhrůžkách se zmiňuje s jistým odstupem i sám papež Jan XXIII. v pamfletu, jímž v březnu 1415 před pařížskou univerzitou obhajoval svůj útěk z Kostnice.⁸⁵ Je ovšem otázkou, do jaké míry můžeme papežovu tvrzení věřit: jde totiž o apologii, v níž se Jan XXIII. pokouší ukázat, jaká příkoří mu byla v Kostnici činěna a jakým tlakům zde byl vystaven, a tak můžeme počítat s jistým přeháněním.

Tímto poselstvem se ovšem Zikmundův zásah zprvu vyčerpal. Král evidentně nechtěl ohrozit svůj velkolepě zinscenovaný příjezd do Kostnice, k němuž nakonec došlo uprostřed Svaté noci. Panovník připlul do města krátce před jitřní mší slavnosti Narození Páně, které se po krátkém přijetí na radnici okamžitě zúčastnil a při níž – ve šlépějích svého otce – přečetl úryvek Lukášova evangelia *Exiit edictum a cesare Augusto*. Sotva bylo možné lépe vyjádřit Zikmundovu připravenost ujmout se role světského ochránce koncilu i celé církve, kterou si jako římský král (nejen v Kostnici) nárokoval.⁸⁶

84 O vyslancích Zikmunda k papeži a kardinálům, kteří měli po Husově zatčení jménem panovníka požadovat mistrovo propuštění, se dozvídáme z letáků, které šířil Jan z Chlumu v Kostnici v prosinci 1414 a v nichž se pokoušel přesvědčit koncilní veřejnost o protiprávním postupu koncilu. Přepis letáku z 24. prosince přináší ve své relaci Petr z Mladoňovic (FRB VIII, s. 42): *...Hic Magister Johannes supradictus in ista imperiali civitate sub salvo conductu dicti domini mei, Romanorum et Hungarie regis, detentus est et detinetur. Et licet papa cum cardinalibus per solemnes ambaxiatores dicti domini mei, Romanorum regis, nomine regio fuerint requisiti seriose ad dicti Magistri Johannis emissionem, et ut michi restituatur, nichilominus tamen hucusque emittere recusarunt et recusant, in contemptum et vilipendium salvi conductus regis et securitatis ac proteccionis imperii et regie maiestatis. Jan z Chlumu opětovně zdůrazňuje, quod detencio et captio dicti Magistri Johannis Hus est facta contra prenominati domini mei, Romanorum regis, omnimodam voluntatem, cum sit in contemptum suorum salvi conductus et proteccionis imperii facta, eo quod pro tunc dictus dominus meus a Constantia longe distabat, et si interfuisset, numquam hoc fieri permisisset...*

85 Srov. Hermannus von der HARDT (ed.), *Magnum oecumenicum Constantiense concilium de universalis ecclesiae reformatione, unione et fide VI. tomis comprehensum [...]*, II, Francofurti – Helmstadii 1697, sl. 255 (v knize mylně 155): *Qui quidem Hus, quamvis captus extitit ex ordinatione domini nostri praedicta, de illo tamen nulla fuit ministrata justitia, nec permissum, quod contra ipsum sententiae ferrentur, quinimo procuratum, requisitum, instigatum per illum, qui concilii et ecclesiae protector esse dicebatur, videlicet regem praedictum, quod dictus haereticus relaxaretur, cum intimationibus et minis de frangendis carceribus, casu, quo non relaxaretur.*

86 Zikmundův vjezd do Kostnice detailně analyzoval Gerrit Jasper SCHENK, *Sehen und gesehen werden. Der Einzug König Sigismunds zum Konstanzer Konzil 1414*

Teprve po velkolepém adventu do koncilního města začal Zikmund postupně řešit četné problémy, související s počátky koncilu, a v této souvislosti došlo i na případ uvězněného teologa.⁸⁷ Hned 1. ledna Zikmund jednal v této věci s kardinály. Literatura opět referuje o údajném Zikmundově výbuchu hněvu, pro což ovšem i nyní chybí bezpečná opora v pramenech.⁸⁸ Ty pouze dokládají, že Zikmund kardinály požádal o Husovo propuštění, a když tito jednoznačně odmítli, ustoupil a zavázal se, že koncil bude mít

---

im Wandel von Wahrnehmung und Überlieferung. Am Beispiel von Handschriften und frühen Augsburger Drucken der Richental-Chronik, in: Theresia Hörmann – Franz Mauelshagen – Benedikt Mauer (Hgg.), *Medien und Weltbilder im Wandel der Frühen Neuzeit*, Augsburg 2000, s. 71–106. K Zikmundovu zapojení do vánoční liturgie srov. Hermann Heimpel, *Königlicher Weihnachtsdienst im späteren Mittelalter*, *Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters* 39, 1983, s. 131–206; Týž, *Königlicher Weihnachtsdienst auf den Konzilien von Konstanz und Basel*, in: Manfred Balzer – Norbert Kamp – Joachim Wollasch (Hgg.), *Tradition als historische Kraft. Interdisziplinäre Forschungen zur Geschichte des früheren Mittelalters*, Berlin u.a. 1982, s. 388–411. Zikmundově roli jako ochránce koncilu se věnoval především Ansgar Frenken, *Der König und sein Konzil – Sigmund auf der Konstanzer Kirchenversammlung. Macht und Einfluss des römischen Königs im Spiegel institutioneller Rahmenbedingungen und personeller Konstellationen*, *Annuaire Historiae Conciliorum* 36, 2004, s. 177–242.

87 Zikmundovy intervence se dožadoval ve svém listu Janovi z Chlumu z 3. ledna 1415 i sám Hus, jenž požadoval, aby král zajistil jeho propuštění z vězení a slyšení před koncilem – srov. V. Novotný (ed.), *M. Jana Husi korespondence*, s. 235, č. 103: *Quamobrem obsecro, rogetis Regiam Maiestatem et propter me et causa omnipotentis dei, qui ipsum tam magnifice dotavit donis suis, et etiam causa iusticie et veritatis manifestande ad honorem dei et ad profectum ecclesie, me a captivitate liberet, ut possim me disponere et ad audienciam publicam pervenire.*

88 Vlastně jedinou oporou je vícekrát citovaný Zikmundův list husitské šlechtě poslaný 21. března 1416 z Paříže (AČ I, s. 6–7, č. 2), v němž se ovšem Zikmund hájí a tvrdí, že se snažil dosáhnout Husova osvobození a opakovaně se kvůli tomu s koncilem rozešel v hněvu; koncil mu však v takovém případě hrozil svým rozpuštěním: *A to böh wie, že nám bylo jeho welmi žel, co sie jemu stalo, že toho nemohlo wiece býti. Jakož pak wsickni Čechowé, ježto při nás byli, dobře widěli, že smy zaň mluwili, kterak smy sie nejednú s konciliem w hněwě rozešli, nébrž proň z Konstancie jeli, až nám potom wzkázali, nechcemyli dopustiti, aby sie práwo dalo a wedeno bylo w konciliem, což pak mají tu činiti? A tak smy znamenali, že tomu nemůžemy nic učiniti, ani sie nám již hodilo dále o tom mluwiti, neb by sie bylo proto konciliem zrušilo...*

ve věcech víry naprostou svobodu;⁸⁹ Husova kauza jakož i *alia minora* nesmí ohrozit jeho hlavní úkoly.⁹⁰

Nelze se ubránit dojmů, že Zikmund v Husově případu ustoupil téměř bez boje. Většina badatelů Zikmundovu rychlou rezignaci připisuje obávám před krachem koncilu, jehož konání Zikmund tak obtížně prosadil; Bartoš si ji však vysvětloval tím, že Zikmundova intervence u papeže a kardinálů byla od počátku hraná a takto byla koncilními otci také vnímána, neboť znali skutečný Zikmundův postoj – jeho předchozí tajný souhlas se zatčením. Toto pozadí Zikmundova jednání však podle Bartoše neznal Jan z Chlumu, který se ve vyhláškách a letácích šířených po Kostnici neustále odvolával na královu vůli, jeho glejt a další bezpečnostní záruky.⁹¹

V následujících týdnech o Zikmundových zásazích do Husovy kauzy neslyšíme vůbec nic, přestože zpráva o Husově zatčení vyprovokovala již

---

89 Srov. Zikmundovy ústupky koncilu ze dne 1. ledna, které vydal Hermannus von der HARDT (ed.), *Magnum oecumenicum Constantiense concilium de universali ecclesiae reformatione, unione et fide VI. tomis comprehensum [...]*, IV, Francofurti – Helmstadii 1699, s. 32: *Die martis 1. Jan. electi e concilio postulaverunt regem Sigismundum, ut libertati patrum consuleret, ne praetextu sui salvi conductus actionem contra Hussum institutam impediret. [...] Respondit ad omnia benigne Sigismundus et tam reformationem ecclesiae quam cognitionem causae Hussi patribus liberam esse imperavit. Ea de re decrevit hunc in modum: Quod concilium in causis fidei liberum esse debet et potest procedere contra eos, quos constat de haeresi esse infamatos, ita quod in publicum vocati, servatis servandis iuxta ipsorum merita judicentur. Quod autem attinet minas et terrores, in scriptis, in certis locis, in favorem Hus expressos, quascunque volentias inferendas, regis majestas suo mandato prohibitorio providit, et sufficientius providebit in futurum, si fuerit opportunum. Quod ad libertatem concilii attinet, pariter salvum conductum omnibus ultro venientibus concessit.*

90 Tento Zikmundův výrok výslovně zachytil Cerretani (ACC II, s. 203): *Addidit etiam ipse rex, quod factum Johannis Hus et alia minora non debebant reformationem ecclesie et Romani imperii impedire, quod erat principale, pro quo fuerat concilium congregatum.*

91 F. M. BARTOŠ, *České dějiny*, II/6, s. 401–402: „Hned v den Husova zatčení učinil pan Jan z Chlumu vše možné, aby vysvobodil svého chráněnce. Ale pohořel, jak je na snadě, jak u papeže, tak i u kostnických úředníků, na něž se obrátil, ukazuje všude králův glejt. Poslal tedy o pomoc do Čech a sám se, jak se podobá, vydal na Rýn na dvůr krále Zikmunda a tu vymohl, aby král dal příkaz svým zástupcům v Kostnici, aby zakročili u papeže i u kardinálů o Husovo propuštění. Ti arci nedali na to pranic, dobře znajíce pravé smýšlení svého pána. Jistě se jen usmívali, když pan Jan, vrátiv se do Kostnice, plakátoval vlastní proces proti Husovu uvěznění a v něm se dovolával tohoto králova příkazu a ohlašoval, že Zikmund zjedná glejtu platnost, jakmile přijede na Koncil“.

v lednu 1415 první protestní list moravských pánů římskému králi.⁹² Zikmund je v něm s veškerou zdvořilostí žádán, aby nedopustil porušení svého glejtu, o což se pokusil papež, jednající *proti řádu a pravdě a proti glejtu Tvé Milosti*; Zikmund by měl nyní jako římský král a dědic České koruny zjednat nápravu a docílit Husova propuštění a veřejného slyšení. Přestože páni volili velmi opatrný tón, je list ukončen varováním před hrozící újmou na cti: *neb jinak mohl by Tvé Milosti i všie České koruně úraz skrzě to býti, kdyžby se spravedlivému člověku v takém glejtu co stalo; neb pán böh vie, že bychom nera-di slyšeli, kdyžby se co cti Tvé Milosti pro taký kus dotýkalo. Neb proto byla by přiči-na mnohým, že by se Tvé milosti glejtóv liknovali, jakož již o to řeči běžie.*

Není známo, zda Zikmund na list moravských pánů nějak reagoval. Zatímco komise ustavená k projednávání Husova případu soustavně vyslýchala svědky a shromažďovala důkazní materiál k soudnímu procesu, Zikmund intenzivně řešil ústřední problém koncilu – papežské schisma. Vývoj postupně směřoval k odstoupení všech tří papežů – *via cessionis* – což se pochopitelně nelíbilo Janovi XXIII. a většině italských kardinálů pisánské obediencie. Zlomovým bodem byl papežův útěk z města v noci z 20. na 21. března 1415, který nejprve vyvolal hlubokou krizi koncilu; ta však byla i díky Zikmundovu ráznému zákroku a následnému zatčení papeže překonána. Celá kauza tak nakonec přispěla k dočasnému vítězství tábora konciliaristů na kostnickém koncilu.

Jak je známo, přinesl útěk papeže také výrazný předěl v Husově otázce. Zikmund získal klíče od Husova vězení a mohl Mistra okamžitě propustit na svobodu. I nyní však římský král jednoznačně ukázal, že Husovým případem rozhodně nenechá jakkoliv ohrozit koncil, jehož další trvání bylo bezprostředně po exodu papeže a jeho početných stoupenců silně ohroženo.

Předání Husa do rukou kostnického biskupa a jeho uvěznění v Gottliebenbu bylo ovšem činem, který Zikmund na rozdíl od listopadového zatčení nemohl na nikoho svést. 8. dubna sice odvolal všechny své glejty, vydané účastníkům kostnického koncilu,⁹³ ale tento krok nemohl zastavit vlnu protestů, s níž vystoupili prakticky současně čeští a polští šlechtici přítom-

⁹² Václav NOVOTNÝ (ed.): *Hus v Kostnici a česká šlechta*, Praha 1915, s. 43–45, č. 2.

⁹³ Listina o odvolání glejtů je přístupná ve více edicích, srov. např. Franciscus PALACKÝ (ed.), *Documenta Mag. Joannis Hus vitam, doctrinam, causam in Constantiensi concilio actam et controversias de religione in Bohemia annis 1403–1418 motas illustrantia*, Pragae 1869, s. 543–544, č. 70.

ní v Kostnici, jakož i česká a moravská zemská obec na sněmech v Praze a Brně.

Zatímco protestní list šlechticů přítomných v Kostnici koncilu je formulován s nápadným ohledem na krále Zikmunda – valná část signatářů byla ostatně jeho dvořany⁹⁴ –, protestní listy z Čech a Moravy byly psány již poměrně ostrým tónem. Páni Zikmundovi nejprve znovu vyčítají, že dopustil Husovo uvěznění, a varují jej před vážnou újmou na cti. Podstatně ostřeji se však vyjadřují k Husovu převozu na hrad Gottlieben, ze kterého viní přímo Zikmunda. Ocitujme si příslušnou pasáž z moravského listu: *Ano pak pohřiechu slyšíme, jakož jest papež utekl, i ti, jenž jsú jeho stríhli, vzat jest z toho vězenie, buoh vie najlépe, či mocí, a dán jest do ukrutnějšíeho vězenie, biskupu Constantenskému, tu kdež jsú jemu ruce i nožé ukrutně nekřestansky okováné*. Následně páni velmi důrazně žádají jak Husovo propuštění, tak jeho veřejné slyšení.⁹⁵ Trochu jinými slovy ale se stejným vyzněním se na Zikmunda obrací i list české šlechty,⁹⁶ k němuž se pojí ještě list menší skupinky pánů a rytířů ze středních Čech, adresovaný Zikmundovým dvořanům do Kostnice.⁹⁷

Jistě i tato masivní kampaň přiměla Zikmunda k tomu, aby – když už nemohl nebo nechtěl umožnit Husovo propuštění na svobodu – zajistil alespoň druhý ze svých slibů: veřejné slyšení. V literatuře bylo mnohokrát zdůrazněno, že veřejné slyšení osoby, proti níž probíhal inkviziční proces, představovalo z pohledu církve mimořádný ústupek a v daném případě bylo diplomatickým úspěchem krále Zikmunda.⁹⁸ Jinou věcí je, že Husova slyšení zdaleka neprobíhala v duchu svobodné disputace a nakonec zřejmě jen utvrdila koncilní otce i krále ve správnosti obžaloby.

94 FRB VIII, s. 45–46 (čeští a polští šlechtici v Kostnici koncilu; 13. květen 1415, Kostnice).

95 V. NOVOTNÝ (ed.): *Hus v Kostnici*, s. 50–52, č. 4 (moravští páni králi Zikmundovi, 8. května 1415, Brno), citát ze s. 51.

96 Tamtéž, s. 52–54, č. 5 (čeští páni a rytíři králi Zikmundovi, 12. května 1415, Praha).

97 Tamtéž, s. 54–56, č. 6 (skupina středočeských pánů Zikmundovým dvořanům do Kostnice; 12. května 1415, Praha).

98 Výstižně J. KEJŘ, *Husův proces*, s. 167–168: „Tento ústupek koncilu, ač znamenal zcela neobvyklý krok v řízení proti kacířům tím, že bylo povoleno veřejné slyšení, dal Husovi příležitost aspoň v jisté míře vystoupit v diskusi s předními představiteli církve a hájit své myšlenky v odpovědích při výslechu. Nebyla to jistě scholastická disputace, po které volal, nestál proti koncilu jako svobodný a nemohlo mu proto být uděleno poučení, jaké žádal, ale nelze přehlédnout, že král, nedokázal-li nebo nemohl-li dát platnost svému glejtu, splnil alespoň Husovo přání po veřejném slyšení“.

Nic dobrého nevěstil už začátek prvního slyšení dne 5. června 1415, jehož se král Zikmund neúčastnil. Koncilní otcové je zahájili předčítáním Husových kacířských článků, načež měl být přečten již připravený rozsudek; Hus by pak zřejmě dostal prostor se hájit, avšak za situace, kdy byl výsledek předem známý. Husovi stoupenci okamžitě informovali nepřítomného Zikmunda, který k jednání koncilu vyslal své zmocněnce, rýnského falckraběte Ludvíka a norimberského purkrabího Friedricha, a jejich prostřednictvím přikázal, že Hus musí být nejprve ze všeho vyslechnut.⁹⁹

Dalších dvou slyšení 7. a 8. června se již Zikmund osobně zúčastnil. Zdá se, že teprve nyní se římský král seznámil s řadou bodů Husova učení a zjevně v něm žádné zalíbení nenalezl. Dlouhé teologické polemiky jej nudily a často nedával pozor; v několika momentech však pronesl stručný komentář, v němž lapidárně zhodnotil některé obzvláště kontroverzní body Husovy nauky.

Nejslavnějším příspěvkem Zikmunda do diskuze se stal nepochybně jeho výrok: *Iohannes Hus, nemo sine crimine vivit*, jenž skvěle vystihuje postoj pragmatického panovníka k Husově morální rigiditě. Hus se následně pokusil podpořit Wyclifovu tezi o neplatném vykonávání duchovních a světských úřadů ve stavu těžkého hříchu příkladem nedávno sesazeného Jana XXIII., který by přece nebyl býval sesazen, kdyby byl pravým papežem; Zikmund mu však hbitě kontroval, že kardinálové Jana XXIII. vždy pova-

99 Začátek prvního Husova slyšení podrobně líčí Mladoňovic (FRB VIII, s. 72–73): *Adveniente dicta die audiencie, videlicet feria 4a post Marcelli, convenerunt ad dictum locum refectorii certi cardinales, archiepiscopi et omnes fere prelati in dicta civitate tunc constituti et doctores, magistri et baccalarii sacre theologie et multi alii minoris condicionis, mandantes adhuc in absentia dicti Magistri Johannis Huslegi omnes articulos attestacionum, quorum multi sibi mendaciter ascripti sunt et fuerunt, et demum articulos, quos ex libris suis se dicebant excepisse, quorum multi [...] falsissime erant excerpti, tum per additionem in principio, alii in medio et alii in fine, et circa alios apposit erant in dictis locis dictiones totam sententiam immutantes; alii vero dolose conficti fuerunt, qui nusquam in libris eius reperiebantur. Et illos omnes tunc conabantur, antequam ipsum Mag. Johannem audierant, condemnare. Quod cum cognovisset V., qui exterius prope pronunciantem stabat, cucurrit et dixit P. et P. cucurrit ad dominos W. et Jo, ut ista regi dicerent; qui continuo ipsum accedentes, eidem singula enarrabant seriose. [...] Cum, ut predictum est, regi ista domini narraverunt seriose, et ille statim misit illustres principes Lodovicum comitem palatinum de Helberga et Fridericum purgraviium Norinbergensem, mandans per eosdem, quod nichil condemnent nec diffiniant in dicta audiencia, sed ipsum Magistrum Johannem audiant patienter, et in quibus secum finaliter resederint et remanserint articulis, quod illos dent sibi in scriptis et ipse vellet eosdem certis doctoribus committere ruminandos...*

žovali za pravého papeže, pouze jej pro jeho četné zločiny a rozchvácení církevního majetku zbavili papežství.¹⁰⁰

Ještě více než občasně výroky v oficiální diskusi nám však o Zikmundových postojích prozrazují různé poznámky a komentáře pronesené v zákuulisí směrem ke královským dvořanům, které Petr z Mladoňovic náhodně zaslechl a následně si je zaznamenal. Kromě údajného Zikmundova výroku, že v celém křesťanstvu nebylo většího kacíře, než je tento,¹⁰¹ je pozoruhodná především Zikmundova řeč, v níž měl po ukončení třetího slyšení skupině kardinálů a teologů shrnout svůj celkový dojem z Husova procesu. Podle Mladoňovice, který spolu s Janem Chlumu a Václavem z Dubé jeho řeč nepozorovaně vyslechl, prý Zikmund vyjádřil přesvědčení, že Husovi bylo prokázáno už tolik bludů, že je možné jej okamžitě odsoudit. Pokud se svého učení nezrekne, má být upálen. Pokud své učení odvolá, rozhodně mu nemá být umožněn návrat do Čech, protože by zde ihned znovu kázal své bludy. Seznam odsouzených článků měl být zaslán do Čech, Polska i dalších zemí, v nichž má Hus své tajné příznivce, aby zde mohli být efektivně pronásledováni. Vedle toho Zikmund radil urychleně skoncovat také s „tím druhým“, který je držen ve vězení a na jehož jméno si nemohl vzpo-

100 Petr z Mladoňovic (FRB VIII, s. 95–96) popisuje celou událost následovně: *Si papa, episcopus vel prelatus est in peccato mortali, quod tunc non est papa, episcopus vel prelatus. [...] Et cum hic finitus esset articulus, tunc Magister dixit: Ymo qui est in peccato mortali, non est digne rex coram deo, sicut patet 4i Regum 16, ubi dixit dominus per prophetam Samuelem ad Saul, qui debebat interficere Amalech, et non fecit: Pro eo, quod abiecasti sermonem meum, ut non interficias Amalech, abiciam et ego te, ne sis rex. Interim autem rex Sigismundus Hungarie erexerat se extra fenestram refectorii [...], surgens et loquens ac narrans comiti pallatino Reni et purgawio Norbergensi, qualiter in tota christianitate non fuit maior hereticus quam iste, denotando Magistrum Iohannem Hus. Cum autem predicta de rege et de Saul allegaret M. Iohannes Hus, clamaverunt prelati dicentes: „Vocate regem.“ Ipso vero rege non audiente propter predicta, que principibus narravit per fenestram de Magistro Iohanne, propter quod presidentes clamaverunt super illos, qui propinquiores erant regi: „trahatis eum, regem, ut audiat, quia hic tangit eum.“ Et fecerunt Magistro Iohanni Hus eandem materiam resumere. Et cum finivisset et limitasset, rex Sigismundus dixit: „Iohannes Hus, nemo sine crimine vivit.“ Et cardinalis Cameracensis ad Magistrum dixit, volens per hoc magis seculares coram eum incitare: „Non sufficiebat tibi, quia statum spiritualem vilipendens conbaris deicere per tua scripta et dogmata, et iam vis eciam deicere statum regium et reges a statu suo“. [...] Et Magister Iohannes post pauca dixit: „Ymmo patuit hoc de Iohanne papa XXIII°, qui nunc Balthazar Coxa dicitur, alias Cossa, iam depositus, qui si verus papa fuisset, quare ergo depositus est?“ Et rex Sigismundus dixit: „Ymmo nuper domini de concilio manserunt in isto, quod ipse Balthazar fuit verus papa, sed propter maleficia sua notoria, quibus ecclesiam dei scandalisavit et bona ecclesie dilapidavit, ipse est depositus de papatu.“*

101 Viz předchozí poznámku.

menout. Koncilní otcové Zikmundovi pohotově připomněli, že jde o Jeronýma, a ujišťovali jej, že po odsouzení učitele během jediného dne lehce odsoudí i jeho žáka. Zcela na závěr svého vystoupení si Zikmund hořce posteskl, jak se wyclifská sekta v Čechách od jeho mládí rozšířila.¹⁰²

Přestože by tedy Zikmund Husa již 8. června nejráději poslal na hranici, byl si dobře vědom toho, že případná mučednická smrt s sebou nese nemalá rizika. Dalo se očekávat, že Husova smrt v plamenech poskytne jeho učení značný morální kredit a že jeho žáci a následovníci začnou svého mistra uctívat jako světce. Především z tohoto důvodu vynaložil Zikmund spolu s koncilními otci poslední měsíc Husova života velké úsilí, aby jej přesvědčil o odvolání kacířských článků. Opět Petr z Mladoňovic zachytil Zikmundovo doporučení Husovi z třetího dne slyšení, že má odpřisáhnout všechny bludy tak, jak to požaduje koncil, a nemá se neustále odvolávat na to, že dané články nikdy nehlásal. Zikmund Husa ujišťoval, že by sám klidně odpřisáhl všechny kacířské články, aniž přitom kdykoliv kterýkoliv z nich

102 FRB VIII, s. 109–110: *Et post recessum eius [J. Husa – PE] omnes, qui ibi erant in eodem loco, prelati et cardinales, volebant recedere et iam surrexerant. Tunc armati, qui retro custodiebant, eciam recesserunt, et nostri appropinquaverunt ad fenestram, et dominus Iohannes de Chlum et dominus Wenceslaus de Lestna et P. baccalarius interius adhuc erant. Quos, ut videtur, rex non consideravit, sed estimabat eos recessuros tunc, quando Magister ducebatur ad carceres. Dixitque rex: „Patres reverendissimi! Iam audistis, quod eciam ex multis illis, que sunt in libris eius, et que confessus est, et que contra eum probata sunt, sufficeret sibi pro condemnatione unum illorum. Et ergo, si noluerit illos errores revocare et abiurare et contra illos determinare, tunc comburatur, vel vos cum ipso secundum iura vestra faciatis sicut scitis. Et sciatis, quod quecumque promitteret vobis, quod vellet revocare, vel quod hic revocaret, non credatis ei, nec ego sibi crederem, quia veniens ad regnum et suos fautores, illos et plures alios errores seminaret, et fieret novissimus error peior priore. Et ideo inhibeatis sibi omnino predicacionem, ne amplius predicet, et eciam, quod non veniat amplius ad fautores suos, ut plus errores illos non seminet. Et istos articulos hic condemnatos dirigatis ad terram Boemie fratri meo, et proch dolor ad Poloniam et ad alias terras, ubi iam eciam ipse habet suos occultos discipulos et fautores multos. Et quicumque inventi fuerint, qui illos tenerent, quod episcopi et prelati in illis terris tales puniant, ut simul rami cum radice evellantur. Et quod concilium scribat regibus et principibus, ut eo magis suis prelatis sint favorabiles, qui in hoc sacro concilio diligenter laborarunt, ut ille hereses extirpentur. Et eciam scitis, quia scriptum est, quod in duobus vel tribus testibus stet omne verbum: hic autem pars centesima suffecisset ad condemnationem suam. Et ideo eciam faciatis finem cum aliis eius occultis discipulis et fautoribus, quia ego in brevi sum recessurus. Et specialiter cum isto, isto – resumendo illam dictionem ‚isto‘ – qui hic detinetur.“ Et illi dixerunt: „Jeronimo?“ Et ipse: „Ita, Jeronimo.“ „Cum illo faciemus finem infra unum diem, iam levius erit, quia iste est magister“, (denotantes Magistrum Hus) „et ille, Jeronimus, discipulus eius.“ Et rex iterum: „Pro certo, ego adhuc eram juvenis, quando ista secta orta est et incepit in Boemia, et ecce ad quantum crevit et multiplicata est.“ Hiis habitis singuli abinvicem de dicto rectorio gaudentes discesserunt.*

zastával. Hus se ovšem odvolání bludů, které mu byly připsány neprávem, zarputile bránil.¹⁰³ Poslední pokus přimět Husa k odvolání Zikmund učinil ještě den před Husovým upálením, kdy k Mistrovi vyslal delegaci svých českých i říšských dvořanů.¹⁰⁴

Všechny obavy se měly brzy vyplnit. Hus své učení neodvolal, vzplanutí kostnické hranice poskytlo české reformaci prvního světce a pro Zikmunda znamenalo značnou komplikaci do budoucna. Husova smrt pod královským glejtem se stala jedním z ústředních Zikmundových zločinů proti českému národu a Koruně, které mu husité připomněli, když se za čtyři roky po smrti svého bratra pokoušel o převzetí vlády v Čechách.

Právě v husitské propagandě a v Zikmundových reakcích na ni se setkáváme s prvními interpretacemi Zikmundovy role v Husově procesu. Slavný stížný list české šlechty proti Husovu upálení ze září 1415 je vůči Zikmundovi – i ve srovnání s písemnostmi z května 1415 – pozoruhodně smířlivý, Zikmundův podíl na Husově smrti i otázku glejtu zcela zamlčuje a výslovně zdůrazňuje, že římský král nenese vinu na poškození pověsti

103 FRB VIII, s. 104–105; *Et interim rex dixit: „Audias, Hus! Et quare nolles omnes articulos erroneos abiurare, quos dicis, quia testes contra te male deposuerunt? Et tamen ego volo abiurare et abiuro omnes errores, et quod nullum errorem volo tenere, non tamen oportet, quod aliquem prius tenui.“ Et ille: „Domine rex, hoc non sonat illud vocabulum vel verbum abiurare.“ Et cardinalis Florentinus dixit: „Mag. Iohannes! Dabitur vobis una forma satis limitata in scriptis illorum articulorum, sub qua illos abiurare debeatis, et tunc deliberabitis, quid facere debeatis vel velitis.“ Tunc rex dixit: „Iohannes Hus! Ecce due vie sunt tibi posite, vel quod abiures et revoces errores hic condempnatos et des te ad gratiam concilii, et concilium tibi in aliquo gratiam faciet; vel, si vis, quod tu defendas illos errores, et concilium et doctores habent iura sua, quid tecum debeant finaliter facere.“ Et ipse respondit: „Serenissime princeps! Ego nullum volo errorem tenere, sed volo me humiliter submittere concilii determinacioni. Solum quod deum et conscienciam non offendam, nec dicam, me illos errores tenuisse, quos numquam tenui, nec umquam in cor meum ascenderunt. [...] Et post multa alia hinc inde ventilata rex iterum dixit: „Audias, Iohannes Hus! Sicud heri tibi dixi, adhuc tibi dico, non possum tibi resumere; etatem habes, si voluisti, potuisti bene intelligere. Iam audis, quia domini tibi duas vias proposuerunt, vel quod tu des te in omnibus ad gratiam sacro concilio, et quanto cicius, tanto melius, et revoces omnes errores illos in libris tuis scriptos, et eciam illos, quos recognovisti solus, et super quos contra te sufficiens testimonium adduxerunt, quibus oportet nos credere, quia dicunt scripture, quod in ore duorum vel trium testium stet omne verbum; et hic super aliquibus articulis quam plures deposuerunt et magni viri. Et pro illis erroribus suscipias penitentiam corde contrito, non fictam, sicut tibi dictabit concilium, et illis, ut dicunt domini, oppositum determines et scribas, et iures illos et alios amplius non tenere; vel si vis illos pertinaciter tenere et defendere, quod tunc certe concilium contra te procedat secundum iura sua.“*

104 Tamtéz, s. 111–112.

českého národa.¹⁰⁵ Přesto se Zikmundova vina na Husově upálení v husitských Čechách rychle stala obecně přijímaným faktem a Zikmund byl nucen se hájit. Učinil tak již ve svém listu husitské šlechtě vydaném 21. března 1416 v Paříži, který má vysoce apologetický tón.¹⁰⁶ Jak už jsem zmínil výše, Zikmund zde argumentoval tím, že v době zahájení koncilu byl ještě na Dolním Rýnu a Hus učinil velkou chybu, že na něj nepočkal a nepřijel do Kostnice spolu s ním; pak by jistě nebyl zatčen. Dále se Zikmund dovolával svědectví očitých svědků, že na koncilu často vystoupil v Husův prospěch, několikrát se kvůli Husovi s koncilem rozešel ve zlém a dokonce kvůli těmto rozporům demonstrativně opustil město. Nakonec však musel uznat argumentaci koncilu, že pokud mu bude odepíráno právo vykonávat jurisdikci, může se rovnou rozpustit. Zikmund také neopomněl zdůraznit, že koncil po zahrnutí obediencie Benedikta XIII. obsahuje celé křesťanstvo – protivit se jeho výnosům tedy znamená stát proti celé církvi.

Podobná prohlášení však Zikmundovi příliš nepomohla. Jeho obraz coby Husova kata žil v Čechách dále a husitská propaganda zařadila ve 20. letech Husovu smrt a poškození pověsti českého království na přední místo Zikmundových zločinů.¹⁰⁷

* * *

Vraťme se však k otázkám, které byly vysloveny v úvodu, a zamysleme se nad tím, jakou roli Zikmund v Husově procesu v Kostnici skutečně sehrál. Přestože nejnovější bádání o tom většinou pochybuje, řada indicií podle mne nasvědčuje tomu, že Zikmund od samého počátku počítal s porušením svého glejtu, s Husovým zatčením a s jeho následným odsouzením.

¹⁰⁵ V. NOVOTNÝ (ed.), *Hus v Kostnici*, s. 64: *...sola persona serenissimi principis et domini domini Sigismundi, Romanorum et Hungarie etc regis, heredis et domini nostri graciosi, semota, quem in premissis speramus innoxium.*

¹⁰⁶ AČ I, s. 6–7, č. 2. Příslušné pasáže byly citovány výše.

¹⁰⁷ Viz především pražské manifesty z 18.–20. dubna 1420, které reagovaly na vyhlášení protihusitské křížové výpravy Zikmundem. K nim srov. Karel HRUZA, *Die hussitischen Manifeste vom April 1420*, *Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters* 53, 1997, s. 119–177, zde s. 132–154 a edice na s. 166–177, č. 2. Zikmundovi se zde výslovně vyčítá, že *gest w nayohawnieissi potupu wossem krzestanóm nás potupil a zhaniel, a to kacieřstwím, a dáli buoh bez winy, a zwołášť pro přigímanie welebné swátosti tiela a krwe božie, kteréžto přigímanie pánem bohem wydáno, w geho swatém čtení ziewonie gest položeno, doctory swatými potwrzeno a cierkwí swatú prwní držáno* (tamtéž, s. 169). Mezi konkrétními výtkami se pak hned po aktuálních vratislavských zločinech – vyhlášení křížové výpravy a umučení pražského měšťana Krásy – připomíná, že *Mystra Iana Hus dobré pamiety před sborem constanským za swým klaytem, acz buoh dá bez wyny, kázal [u]páliti k veliké hanbie a ku potupie zaziku českému* (tamtéž, s. 171).

Spíše se zdá, že Zikmundovy záruky včetně glejtu byly od počátku lstí, jak Husa konečně dostat před církevní soud, což se do té doby nedařilo. Musím ponechat otevřenu otázku, zda nápad pozvat Husa na koncil pod slibem glejtu pochází od Zikmunda nebo od někoho jiného; zdá se mi však nejpravděpodobnější, že příslušný plán se zrodil na podzim 1413 v konzultacích mezi Zikmundem, papežem a pisánskými kardinály, možná i s příspěvím Husových českých odpůrců. I kdyby však prvotní iniciativa vzešla od kurie nebo od českého duchovenstva, domnívám se, že se Zikmund s touto ideou ztotožnil a při její realizaci sehrál velmi aktivní roli.

Jaké argumenty lze uvést na podporu této – dnes převážně odmítané – teze? Zprvce se domnívám, že Zikmund rozhodně neměl naivní představy o hloubce reformního úsilí koncilu. Přestože se s koncilem pojila velká očekávání, Zikmund jistě po jednáních v Lodi tušil, že Jan XXIII. a italsí kardinálové udělají vše pro přibrzdění reformu. Že by koncil mohl alespoň částečně přijmout Husovy radikální představy o reformě církve, bylo vysoce nepravděpodobné a Zikmund či spíše jeho duchovní rádci si to jistě dobře uvědomovali.

Zadruhé soudím, že Zikmund musel od počátku počítat s tím, že Husovo učení díky recepci Wyclifových spisů obsahuje též prvky hereze. Samotné Wyclifovy spisy byly odsouzeny nejen londýnskou synodou v roce 1382, ale aktuálně i na římském koncilu v létě 1413. Míra recepce Wyclifa v Husových spisech nebyla sice Zikmundovi známá; jistě však měl informátory z řad duchovních a teologů. Na Zikmundově dvoře působila především početná skupina učených kanonistů, kteří k Wyclifovu i Husovu reformismu zpravidla zaujali vyhrcočně negativní postoj.¹⁰⁸ V Zikmundově okolí ovšem vedle kanonistů působila i nepočtená suita teologů v čele s Lambertem z Geldern, vůdčí osobností Zikmundem zřízené univerzity ve Starém Budíně. Před fundací budínské univerzity Lambert působil ve Vídni, kde se aktivně zapojil do procesu proti Mistru Jeronýmovi Pražskému. Vzhledem k tomu byl asi největším specialistou na českou větev wyclifismu v prostředí Zikmundova dvora a bezpochyby panovníka informoval o heretičnosti Wycli-

---

108 K roli juristů na Zikmundově dvoře srov. Peter MORAW, *König Sigismund in der Herrscherabfolge des deutschen Spätmittelalters*, in: Josef Macek – Ernő Marosi – Ferdinand Seibt (Hgg.), *Sigismund von Luxemburg. Kaiser und König in Mitteleuropa 1387–1437. Beiträge zur Herrschaft Kaiser Sigismunds und der europäischen Geschichte um 1400. Vorträge der internationalen Tagung in Budapest vom 8.–11. Juli 1987 anlässlich der 600. Wiederkehr seiner Thronbesteigung in Ungarn und seines 550. Todestages*, Warendorf 1994 (Studien zu den Luxemburgern und ihrer Zeit 5), s. 27–43, zde s. 35–36 s odkazy na další literaturu.

fových, Husových i Jeronýmových názorů.¹⁰⁹ Svou roli bezpochyby sehrála také svědectví a listy Husových českých odpůrců Zikmundovi, o nichž máme jen torzovitou povědomost.

Pokud Zikmund více či méně počítal s heretičností Husova učení, domnívám se, že mu od samého počátku nešlo o očištění českého království od pomluv – jak roku 1414 opakovaně tvrdil prostřednictvím svých posílů Husovi –, ale spíše o jeho očištění od wyclifského kacířství. Jako římský král a ochránce církve se Zikmund cítil být zodpovědným nejen za znovudosažení jednoty církve, ale též za uchování čistoty víry. Tento úkol mu obzvláště ležel na srdci v Českém království, které představovalo jeho potenciální dědictví a bylo tradičním jádrem lucemburské rodové moci. Husovo pozvání do Kostnice mělo být tedy prvním krokem k vymýcení wyclifského kacířství v Čechách.

Naznačené interpretaci nasvědčují též některé důležité detaily v prameňech, na které jsem částečně upozornil již výše v centrální části tohoto příspěvku. Prvním z nich je Zikmundova výmluva z března 1416, že se Hus nepřipojil k jeho doprovodu a nevstoupil do Kostnice spolu s ním. Pokud by byl Zikmund o správnosti tohoto postupu přesvědčen, proč Husa k takovému postupu na podzim 1414 nevyzval? Jeho notář Michal z Břestu Mistra naopak vybízel k rychlému nastoupení cesty a o nějakém čekání na krále se ani slovem nezmínil.

Dále a především jsou to okolnosti Husova zatčení. Nedovedu si dost dobře představit, že by k zatčení Husa došlo bez Zikmundova vědomí a tichého souhlasu, když se v něm angažovala skupina prominentních Zikmundových dvořanů a rádců, ne-li přímo vyslanců. Následná Zikmundova kritika Husova zatčení – ať už prostřednictvím poselstva k papeži nebo pak osobně na koncilním shromáždění – byla s nejvyšší pravděpodobností jen inscenací, kterou chtěl Zikmund zmírnit výtky, jež se na jeho hlavu snesly kvůli porušení Husova glejtu. Tomu nasvědčuje i fakt, jak rychle Zikmund koncilu jeho postup odpustil a Husův případ zařadil mezi *alia minora*.

Nikoliv nepodstatným detailem je konečně uvěznění Husa v Gottliebenu, které pochopitelně můžeme vysvětlit Zikmundovou úpornou snahou zachránit koncil v kritické chvíli po útěku papeže; pokud však připustí-

109 O neúspěšné fundaci budínské univerzity a osobnosti Lamberta z Geldern srov. Elemér MÁLYUSZ, *Die gesellschaftlichen Grundlagen der ungarischen geistlichen Intelligenz. Zur Geschichte der Ofner Universität*, Acta historica. Revue de l'Académie des sciences de Hongrie 32, 1986, s. 243–270. V současnosti se teologům na Zikmundově dvoře věnuje Dušan Coufal, jemuž děkuji za upozornění na Lambertovu kariéru.

me, že Zikmundův záměr s Husem byl od počátku jiný, získá převoz vězně do věže gottliebenského hradu daleko logičtější obrys.

Poslední argument pro naznačenou tezi poskytuje sám Mistr Jan Hus ve své korespondenci. V listech z června 1415 se Hus, jenž v Zikmunda dlouho vkládal své naděje, netají pocitem, že jej římský král oklamal a že pozvání do Kostnice bylo pouhou léčkou. V listu přátelům v Kostnici Hus kolem 13. června vzpomínal, že než odešel na koncil, upozornil jej Zikmundův český dvořan Mikeš Divůček z Jemniště „Mistře měj za jisté, že budeš odsouzen“ (*Magister, scias pro certo, quia condempnaberis*). Hus k tomu připojuje „Soudím, že znal úmysl krále“ (*Estimo, quod ille scivit intencionem regis*).¹¹⁰ V listu z 26. června si Hus již pouze rezignovaně posteskl „Zikmund ve všem jednal lstivě. Bůh jej ušetří“ (*Sigismundus omnia dolose egit, Deus parcat sibi*).¹¹¹

Přestože jsem společně s Husem dospěl k závěru, že jej římský král svými zárukami vylákal do Kostnice, aby zde byl (od)souzen, považuji téměř za jisté, že Zikmund doufal v jiné vyústění Husovy kostnické anabáze než v Mistrovo upálení. Patrně se od počátku spoléhal na to, že Hus bude koncilními otci přesvědčen o svém omylu a tváří v tvář trestu smrti kacířské učení odvolá, za což by jej čekala doživotní internace v některém klášteře. Husovo odvolání a internace by českému reformnímu hnutí nepochybně zasadila hlubokou ránu, což bylo Zikmundovým cílem. Naproti tomu si římský král zřejmě příliš nepřipouštěl variantu, že Hus své učení neodvolá a podstoupí smrt na hranici. Zikmund musel tušit, že případná mučednická smrt Husovy následovníky stmelí a k tomu značně poškodí jeho obraz v Čechách.

Složitost Husovy otázky a poněkud překotný vývoj situace na koncilu přirozeně vedl k tomu, že Zikmundovy kroky nebyly už ve své době zcela srozumitelné; o to méně mohou být – s ohledem na neúplnost pramenné základny – srozumitelné dnes. Přestože se domnívám, že výše naznačená interpretace Zikmundovy role v Husově příběhu je v souladu s dochovanými prameny a dává logický smysl, je mi zároveň jasné, že se sotva bude jednat o „definitivní“ řešení dané problematiky, která zůstane předmětem diskuzí historiků.

¹¹⁰ NOVOTNÝ (ed.), *M. Jana Husi korespondence*, s. 275–276, č. 131, zde s. 276.

¹¹¹ Tamtéž, s. 315–316, č. 152.